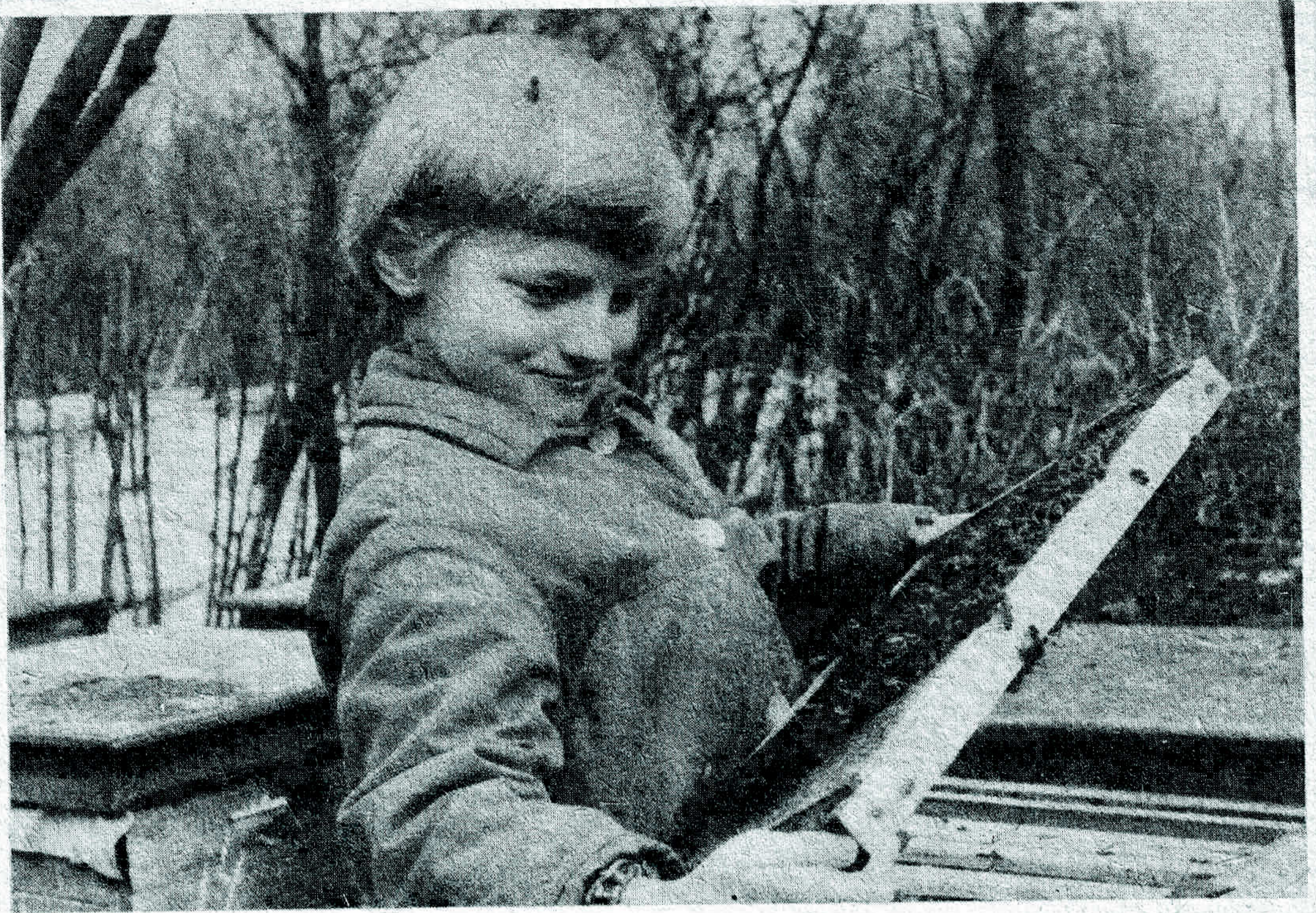

УКРАЇНСЬКИЙ ПАСІЧНИК 2'91

ГАРНО НА ПАСІЦІ!

ОФІРУВАЛИ НА ЖУРНАЛ «УКРАЇНСЬКИЙ ПАСІЧНИК»

Добродії пасічники:

Бегей Б. С., с. Скнилів	— 5 крб.
Болкот В. М., м. Львів	— 50 крб.
Бугай С. І., с. Скнилів	— 5 крб.
Гайдук Р. А., м. Львів	— 10 крб.
Дейнека М. П., м. Львів	— 50 крб.
Креницький, м. Дрогобич	— 30 крб.
Набит Д. Д., с. Скнилів	— 5 крб.
Осташевський М. Д., м. Львів	— 50 крб.
Свирида Г. М., с. Устечко	— 10 крб.
Світій В. О., с. Скнилів	— 5 крб.
Стецик Б. Я., с. Скнилів	— 5 крб.
Федецький М. В., с. Сороки	— 25 крб.
Янковський С. М., Добродій с. Скнилів	— 5 крб.

Товариства бджолярів-аматорів:

Борщівське	— 1000 крб.
Бродівське	— 500 крб.
Буське	— 2000 крб.
Бучацьке	— 1000 крб.
Городоцьке (Львівської обл.)	— 2000 крб.
Дрогобицьке	— 1000 крб.
Золочівське	— 700 крб.
К.-Бузьке	— 500 крб.
Козівське	— 500 крб.
Коломийське	— 1200 крб.
Кременецьке	— 1000 крб.
Львівське міське	— 3000 крб.
ВО «Львівбджолопром»	— 2000 крб.
Надвірнянське	— 1000 крб.
Пустомитівське	— 3000 крб.
Тернопільське міське	— 2000 крб.

Рада Української Спілки Пасічників та редакція журналу «Український пасічник» щиро дякують за матеріальну підтримку.

ТРУДНОЩІ ЩЕ НЕ ПОЗАДУ

Швидко спливає час — ніби тільки вчора ми, представники дванадцяти областей України, бджолярі-аматори, науковці на ініціативно скликаній у Львові своїй конференції гаряче обговорювали проблеми розвитку бджолярства в західних областях України. Серед причин, що його гальмують, називалась одна з головних — відсутність належної оперативної інформації про стан справ у галузі, нове в технології, організації, економіці, науці, кращому досвіді. Десь-колись промайне у пресі окрема заміточка. Що ж стосується документації, яку випускають органи технічної інформації, то вона жодним чином не потрапляє у руки пасічника, міцно осідає в шухлядах та архівах канцелярій.

Не один з промовців, старших людей, яких серед бджолярів чимало, з гіркотою згадав, як у Львові видавалася спеціальна пасічна преса, зокрема журнал «Український пасічник». Не раз і не два про необхідність галузевого часопису ставилось питання перед радою республіканського товариства бджолярів-аматорів. Але марно. Вирішила львівська конференція створити регіональну Українську Спілку Пасічників, яка візьметься за відродження журналу. З цією метою підбрали робочу групу для організації справи.

До нашої робочої групи увійшли люди, які палко прагнули швидше побачити журнал, та ще й високопрофесійний, як належить міжобласному органу Української Спілки Пасічників. Це делегати конференції пасічники В. Болкот, С. Вербовецький, В. Горчин, М. Дейнека, П. Запотічний, М. Рудківський, Б. Рудка, В. Шподарунок. Активними їх помічниками стали О. Довгалюк, Б. Мазовіта, М. Тимняк, Л. Швайка та багато інших.

Швидкий плин часу! Мріяли ми про журнал у передостанні дні грудня, а ці рядки пишуться вже у другий, червневий номер відродженого «Українського пасічника». Але якими труднощами були сповнені минулі дні! Робочій групі належало вирішити такі завдання: знайти журналістів-патріотів

і знавців нашої бджолярської справи, кошти на видання (і чималі), поліграфічну базу (ще й першого ряду, бо то ж журнал!), папір, який тепер у гострому дефіциті, приміщення, оргтехніку, безліч дрібниць. А ціна зараз на все яка...

Окреме слово про авторський актив, адже кістяк треба було сформувати ще до виходу першого числа журналу. Задіяли знайомства, особисті зв'язки, члени нашої групи зав'язали листування з досвідченими аматорами, науковцями, керівниками товариств Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської, Волинської, Закарпатської, Полтавської, Харківської, Одеської, ряду інших областей. Зі скрипом, повільно, але крига скресла. Вістка про новий журнал ніби дістала крила.

З хвилюванням перечитую одержані нами дорогі листи-відгуки... Хочу запропонувати маленькі витяги з них усій пасічницькій громаді України.

Довідавшись про намір випускати журнал «Український пасічник», скажу лише одне: допоможи вам, Боже! Хочу стати передплатником і активним дописувачем нашого нового часопису, якого усі чекаємо так давно. На районній конференції у місті Кременці пасічники-аматори вирішили на матеріальну підтримку справи перерахувати зібрані серед нас внески.

Працюйте, завжди раді вам допомогти!

Г. Свирида.

с. Устечко Кременецького району
Тернопільської області.

Раді відродженню журналу! Для матеріальної підтримки сьогодні перераховуємо в АК АПБ «Україна» Львівської області 1000 карбованців. Просимо підготувати для пасічників нашого району 150 примірників часопису.

Я. Бучко,
голова товариства бджолярів
Надвірнянського району
Івано-Франківської області.

Просимо повідомити умови передплати нашого журналу, якого так довго чекали.

Б. Парипа
від групи бджолярів-аматорів
с. Ганусівки Тисменицького району
Івано-Франківської області.

Від редакції: Шановний Богдане Михайловичу, перші номери «УП» Ви зможете придбати через своє районне товариство. Питання про передплату з допомогою Союздруку поки не вирішене, бо добродії з цієї організації хочуть за свої послуги занадто дорого...

Пасічники Борщівщини покладають великі надії на відроджений журнал. На районній конференції я запропонував замовити 400 примірників «УП», а мене підправили — «візьмемо п'ятсот». Гроші перерахуємо негайно.

Б. Патуляк,
м. Борщів Тернопільської області.

Радо підтримаю журнал фінансово.
Я. Баціц,
майстер бджільництва.

Президія Дрогобицького товариства пасічників замовляє 1000 примірників відродженого журналу та фондує на видання «Українського пасічника» 1000 карбованців.

М. Шуригайло,
голова президії Дрогобицького товариства пасічників.

У місті Коломиї нас 1500 пасічників. Сподіваюсь, що більшість стане постійними читачами «Українського пасічника».

В. Герула,
м. Коломия

Товариство пасічників-аматорів Полтавського району Полтавської області просить вислати 50 примірників журналу «Український пасічник». Бажано одержати їх поштовим відправленням післяплатою.

О. Сенчук,
голова товариства пасічників-аматорів
Полтавського району Полтавської
області.

Роблю особисте замовлення на 100 примірників журналу «Український пасічник» — сам їх розповсюджу серед колег-пасічників на Харківщині.

М. Субота,
с. Володарівка Богодухівського району
Харківської області.

Маючи таку підтримку, можна було закотити рукава аж по лікті. Щось близьке і реальне ми побачили, коли включилися у роботу журналісти. Це Леонтій Соколовський — радою Української Пасічницької Спілки затверджений головним редактором, Петро Запотічний — заступник головного редактора, до речі, завзяті пасічники-аматори, Володимир Тивін — редактор, Степан Попович — кореспондент. Щоб колектив був більш компетентним, до його складу увійшли пасічники Володимир Болкот — редактором та Михайло Рудківський — кореспондентом. У нас в редакції професійний художник Ярослава Лозинська, інженер-поліграфіст Володимир Яхимович, досвідчений філолог Ольга Царинник.

Журнал має представницьку кваліфіковану редакційну колегію, члени якої охоче викликалися бути порадиниками і помічниками редакційного колективу, відчуваємо підтримку обласної Ради народних депутатів, зокрема заступників голови М. Косіва, В. Ляковської, Л. Дунця, керуючого справами П. Гуралю, юриста В. Гриціва, начальника управління сільського господарства та продовольства П. Сегіна, Селянської демократичної партії, раду інших громадських організацій, з якими стараємось зміцнювати зв'язки.

Отже, маємо вже друге число відродженого «Українського пасічника». Журнал стабілізується. Але це зовсім не означає, що наші труднощі вже позаду. Навпаки, з'являються все нові і нові. А редакційна кишеня порожня. Щось затрималися з пожертвами наші майбутні спонсори, майже не росте сума на рахунку 60906 МФО 325644 код 290002 АК АПБ «Україна», Львівська область, м. Львів. Журнал поки розповсюджується не за передплатою, отже, вкладені у випуск кошти ще не повернулися жодним «дерев'яним» карбованцем. Журналові дуже потрібна, дорогі колеги, допомога саме тепер, на початковому етапі його становлення. А там, дасть Бог, якось сам заробить на себе, та ще й матеріально допоможе Спілці.

З надією на це і найкращими побажаннями

М. Осташевський,
Голова тимчасової ради
Української Спілки Пасічників.

Добрі господарі

Кроки до оренди

Якби років десять тому хтось сказав агроному за фахом М. Андрійчику, котрий працював секретарем партійної організації колгоспу «Дружба» Миколаївського району, що він стане в господарстві пасічником, Михайло Миколайович був би сприйняв це щонайменше за жарт. Адже бджільництвом ніколи не займався і навіть наміру такого не мав.

Та чого тільки не трапляється в житті. І сталося так, що важко захворів, переніс операцію на серці. Роботу, як рекомендували лікарі, довелося поміняти на легшу, спокійнішу. Посада диспетчера в конторі, здавалося, цілком влаштувала, принаймні на певний час. Але якось весною 1983 року голова правління І. Стойко покликав його до себе в кабінет, запитав про здоров'я, сімейні справи і несподівано запропонував узяти в свої руки і на свою відповідальність чималу колгоспну пасіку, яка залишилася без господаря. Бо кілька днів перед цим пасічника призначили завідуючим фермою, а його помічником був чоловік уже похилого віку, якому не під силу справлятися.

Згадуючи про цю розмову, Михайло Миколайович з усмішкою розповідає, як категорично відмовлявся, посилаючись на те, що не має абсолютно ніякого досвіду і взагалі навіть бджіл боїться ще з дитинства.

— То тепер розумію,— каже він,— що та робота якраз для мене і вже не змінив би її на будь-яку іншу з набагато вищою оплатою. Дістав спокій, поправив своє здоров'я і чуюся прекрасно. А тоді цілий тиждень відбивався руками й ногами. Та Іван Іванович, спасибі йому, таки зумів мене вмовити, переконати. І я нарешті-таки погодився, подумав собі: що буде — то буде.

Прийняв М. Андрійчик пасіку із 65 бджолиних сімей. Почав читати спеціальну літературу, шукати потрібні публікації в газетах і журналах, їздити за порадами до відомих у районі пасічників з інших господарств, зокрема, Й. Дудича з колгос-

пу імені Мічуріна, який охоче ділився секретами своєї професії. І справа ніби пішла. До осені з кожного вулика зібрав по 4 кілограми меду, а кількість бджолосімей довів до 118.

Та попереду ще чекали серйозні випробування. Взагалі сталася біда. За зиму майже 40 бджолосімей з якихось причин загинуло. Михайло Миколайович був у розпачі, картав себе, що не відмовився від цієї роботи, ходив до голови правління із заявою на звільнення. Але той ні словом не дорікнув за збитки, а, навпаки, заспокоїв, сказав, що від невдач не застраховані навіть досвідчені пасічники і порадив працювати далі, подумати про те, щоби взяти пасіку в оренду.

— Був би, може, настояв на своєму,— мовить М. Андрійчик,— але, по-перше, гризло сумління, що не виправдав довір'я правління колгоспу, фактично завалив роботу і тікаю, а, по-друге, десь у глибині душі відчував жаль. Бо вже прив'язався до пасіки, полюбив отих чудових, розумних і невтомних крилатих трудівниць-бджілок. Раніше й подумати не міг, що вони можуть так до себе причарувати.

Насамперед, поставив собі за мету довести до попереднього рівня кількість бджолосімей. 16 закупили в сусідньому радгоспі, сам зайнявся розведенням і до осені їх було вже 90. На цей раз усі перезимували добре. А сам тим часом поступив вчитися заочно в Київську однорічну школу пасічників, бо відчував, що потрібні не лише практичні навички, досвід, а й ґрунтовні сучасні теоретичні знання в галузі бджільництва.

Оскільки сам агроном за освітою, то порівняно легко було порозумітися з керівниками й спеціалістами господарства в тому, щоби вирощувати поблизу пасіки, яка знаходиться на околиці села в яблуневому саду, більше медоносних культур. З тих пір тепер щороку висівається до 20 гектарів озимого ріпаку на зерно, стільки ж буркуну, понад 10 гектарів гречки. А ще категорично поставив вимогу не застосовувати навколо в радіусі щонайменше трьох кілометрів з ранньої весни до пізньої осені ніяких гербіцидів і пестицидів, особливо відкритим способом. І ця умова суворо дотримується.

Словом, М. Андрійчик серйозно взявся за діло. Надійним помічником йому стала дружина Олександра Василівна — вчителька місцевої школи. І коли три роки тому керівник колгоспу І. Стойко повернувся до розмови про можливість і доцільність брати пасіку в оренду або й взагалі викупити її у власність на пільгових умовах, він

уже не вагався. Правда, зупинився на оренді, бо це, як каже, поки що вигідніше. В усякому разі нема проблем з тим, щоб одержувати якісь необхідні матеріали. А інакше навіть просту дошку для ремонту вулика було б не легко дістати.

Спеціалісти господарства розробили відповідний договір, у якому чітко визначені конкретні обов'язки сторін, тобто правління і пасічника, умови оплати його праці. І з того часу Михайло Миколайович став фактично повноправним господарем пасіки. В ній нині нараховується 105 бджолосімей — переважно карпатських чистопородних та їх помісей і з десятків помісей кавказької. Щороку 10—12 з них оновлює, закупаючи в Мукачеві. Торік тільки цього вимушено не робив, бо дізнався, що у розпліднику появилася гнилець. А з ним дуже важко боротися.

Кожна бджолосім'я дає за сезон 5—6 кілограмів меду. Це, звичайно, мало. На думку М. Андрійчика, основна причина в тому, що останніми роками дуже несприятливі погодні умови:

— От візьміть цьогорічний травень. Тільки зацвіли озимий ріпак, вишні, яблуні, як задощило, похолодніло. І так майже цілий місяць. То який же медозбір може бути? І ще одна проблема, яка дуже турбує, це те, що надто часто чомусь гинуть матки. Раніше жили по 5—6 років, а тепер буває, що й року не дотягують. Чи то отруєне хімією оточуюче середовище так впливає на них, чи трутні слабші? Було б добре, якби вивченням цього явища зайнялися вчені в галузі бджільництва і дали якісь поради.

І все ж пасіка приносить певні прибутки. Насамперед завдяки тому, що Михайло Миколайович серйозно зайнявся продажем бджолопакетів із 4-х і 6-ти рамок. Купують їх з Харківської, Донецької, Дніпропетровської, Кіровоградської та деяких інших областей України. До речі, йому за кожен реалізований пакет нараховується додатково до зарплати, яка за п'ятим розрядом становить 140 карбованців на місяць, шість карбованців. За кілограм проданого меду має 51 копійку, а за кілограм воску — 3 карбованці. Так що набирається на загальне ще понад 600 карбованців. А дружина, як пасічник третього розряду, отримує щомісяця 100 карбованців.

Як на нинішній час, прибутки в сімейний бюджет не дуже великі. Та Михайло Миколайович не ремствує, вважає, що незабаром буде більше. Він має намір налагодити заготівлю бджолої отрути, яка коштує дорого — до 150 тисяч карбованців за кілограм.

Була в нього ділова розмова і з керівництвом районної лікарні. Запропонував на договірних умовах виготовляти для неї, тобто потреб хворих, спиртову настойку з прополісу. Головне домовитися про те, щоби забезпечували його чистим медичним спиртом і, звичайно, про ціну. Та в райлікарні ще роздумують, офіційної відповіді поки що не дають.

А тим часом він щодня зайнятий іншими справами на пасіці. Почав, зокрема, сам виготовляти рамки, які раніше купував. Тепер не вигідно, бо якщо ще торік одна коштувала 42 копійки, то зараз уже карбованець. А йому ж потрібно їх на рік 600—700 штук.

Не дає спокою своїм колегам-агрономам і керівникам колгоспу. Просить, вимагає ще розширити посіви медоносних культур. Вважає, наприклад, що було б доцільно й економічно вигідно принаймні вдвоє збільшити площу під гречкою. Та й буркуну варто сіяти більше якраз на насіння. Адже відомо, що центнер його коштує 1800 карбованців. Не менш прибутковим є також насіння ріпаку.

— Усі це знають, розуміють, — мовить Михайло Миколайович, — однак усе впирається в сівозміни. Але, думаю, що вже з цієї осені вдасться дещо змінити на користь бджіл і, зрештою, людей. Пасіку розширювати не буду, оскільки, вважаю, нинішня — це якраз оптимальна для наших умов. Якщо б я взяв її у власність, що не виключено в перспективі, то навіть зменшив би її до 70—80 бджолосімей. Головне не кількість, а віддача. Та наразі мені важливо довести, що оренда в бджільництві — теж важлива і вигідна справа як для пасічника, так і для колгоспу. Хоч, відверто кажучи, кроки до цього робити важко. Не тому, що хтось спеціально перешкоджає, заважає, а просто досі — дає себе знати ставлення до цієї галузі як до чогось другорядного в сільськогосподарському виробництві. Було ж досі як — колгоспна пасіка трималася на ентузіазмі того чоловіка, який в ній працював, аби лишень для того, щоби для керівництва, зокрема районного, обласного був мед. А нехай хтось спробує тепер узяти в мене хоч кілограм його для задоволення якихось приїжджих чиновників — не вийде. Купити — дуже прошу. Йди в контору, плати гроші, виписуй чек і приходи.

Мені, мушу признатися, повезло ще й у тому, що маю в цьому відношенні та й інших питаннях певну підтримку керівників колгоспу. А в такій обстановці працювати набагато легше, було б тільки бажання.

В. Тивін.

Пасічник Марія

Мешкає вона в центрі міста, біля муз-драмтеатру, а пасіку свою тримає у передмісті, на городі.

Оповідає про неї захоплено, як і кожен справжній бджоляр. Майже двадцять років працює на заводі, має справу з металом. А влітку — весь вільний час на городі. І ось два роки тому сусід по городу запросив до своєї пасіки. Подивилася, прислухалася. Цікавість до бджоли пробудилася. А, може, й собі спробувати? Та чи жіноча це справа? — Тоді й почалося моє пасічництво, — зізнається.

Сім'я і друзі по роботі зустріли її захоплення з іронією. Але ця жінка за вдачею наполеглива. За дуже короткий проміжок часу довела, що це серйозно. У 1989 році мала чотири рої. А в останню зиму пішло вже 24 сім'ї, і всі вийшли на весну.

Коли починала бджільництво, хворіла на астму. А зараз забулася хвороба.

Проблем на пасіці — одна за одною. Є такі, що запам'яталися... От минулого літа змушена була в одній сім'ї замінити матку. Але ніяк не наважувалась ліквідувати стару. Бо добрий бджоляр починається з любові до цих дивовижних комах. Пасічника можна відрізнити навіть у розмові. Він з любов'ю і повагою, обізнано веде розмову про свою працю.

Марії подобаються пасічники відверті, щирі, як більшість, хто своїми секретами ділиться з початкуючими.

Дитинство своє провела на межі Тлумаччини і Городенківщини. І згадує, що коли сусід-пасічник запрошував до себе і пригощав

медом, то вона цікавилась, чому в полив'яну миску наливає так мало меду? Адже вона може з'їсти цілу миску. Невже скупий? Зрозуміла вже зараз. Нефальшованого меду миску не з'їси. Вважає, що дуже корисно влітку на горнятку холодної води додавати ложку меду. І, взагалі, мед треба вживати по ложці двічі-тричі на тиждень.

Згадує, що перші рої збирала у відро, бо не було роївниці. Намазувала лице, руки оцтом і руками згрібала бджіл у відро. Не було вільних вуликів, то лишніх віддавала сусідові. Відомо, що бджоли будуть вестися, коли їх дають щиро, тобто дарують, а не здирають три шкури з майбутнього бджоляра.

Любить прийти до вулика і милуватися рівномірним гулом і спокоєм, який тут панує. На пасіці не відчуває часу, тому важко їй не бути тут хоча б день. Навіть взимку щотижня навідується до своїх комах.

Всі сім'ї вона утримує в лежаках. Вже має деякий власний досвід, а саме: на зиму заготовує більше, ніж рекомендують довідники. Що стосується боротьби з кліщем, то весною, після першого обльоту, обробляє димом з щавелевою кислотою. А восени обприскує розчином цієї кислоти з допомогою «Росинки». Весною в теплі дні підготовує біопастою та молоком. Кип'ятить і в мисочках на дах вуликів виставляє. Сім'ї розвиваються дуже добре. Вважає, що взимку бджола не боїться холоду, якщо вона у сильній сім'ї. А весною дуже потребує тепла.

І знає таке повір'я: як оглядає вулик і він відкритий, то поблизу не повинен ніхто чужий бути. А як вже хтось прийшов, то мусить зачекати за межами пасіки, поки бджоляр звільниться і сам підійде до гостя. І ще: Бог створив бджолу не для всіх, а для обраних, хто дуже любить ці створіння і тоді вони віддячують сторицею.

З метою розвитку бджільництва багато чого треба змінити. В нашій обласній бджолоконторі, категорично каже, — треба замінити всіх, від прибиральниці до керівника. Бо вони щиро не бажають бджолам добра. Допомогти нікому безкорисливо не хочуть.

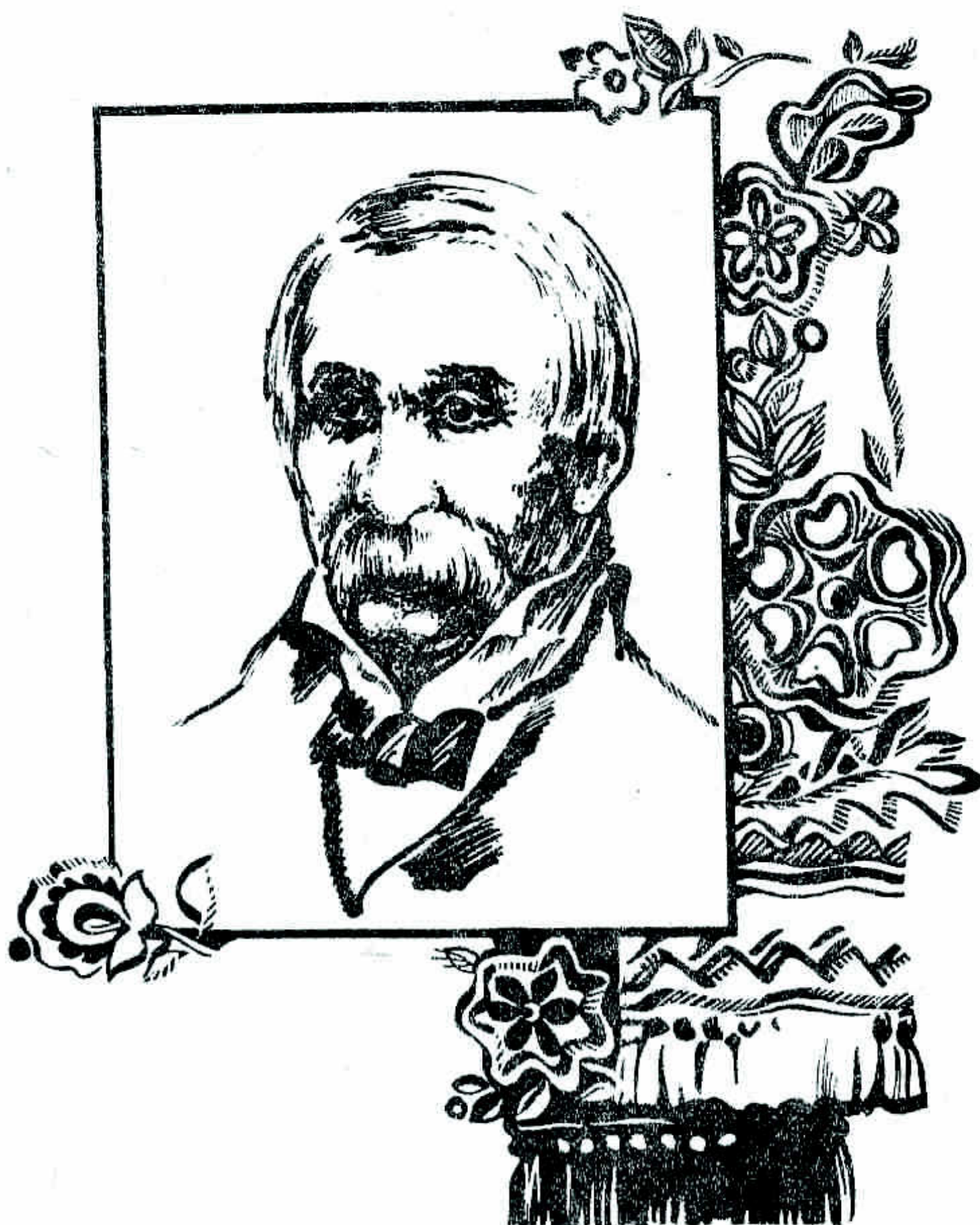
Ось такі думки рояться у молодій за стажем пасічниці з Коломиї Марії Гладкої. І віриться, що покровитель пасічників — святий Зосим і пресвята Діва Марія будуть сприяти нашій Марії в її щирих, безкорисливих намірах і діяннях в бджільництві.

М. Рудковський.
м. Івано-Франківськ.

Як жив і працював Петро Іванович Прокопович, описувалось немало. А як загинула пасіка нашого славного земляка, мало кому відомо. Журнал «Український пасічник» вирішив розповісти про це. Друкуємо витяги з брошури Василя Різниченка «Як погинула пасіка Прокоповича» (Київ 1926 р.), зберігаючи тожність оригіналу.

Василь
Різниченко

ЯК ПОГИБЛА ПАСІКА ПРОКОПОВИЧА

Заслуги і значінне школи і пасіки Петра Прокоповича в історії розвитку раціонального пасічництва — взагалі і українського зокрема, відомі кожному освіченому пасічникові. Про них досить уже писалось як за життя Петра Прокоповича, так і по його смерті. Через се довго зупинятись тут на них не доводиться.

Се була перша в нас і єдина в ті часи в Європі пасішницька школа, до котрої з'їздились вчитись не тільки з обох берегів Дніпра, але й з центральних губерній Росії і навіть з далеких її закутків. Слава про неї гула за кордоном. За все своє більш ніж півстолітнє існування вона випустила масу фаховоосвічених людей, що розійшовшись по всіх кутках України й Росії, понесли з собою світло знання й науки. сіючи скрізь тверезі думки про бджоли й пасішництво, засноване на досвіді й емпіричних знаннях. Се були перші піоніри раціонального пасішництва у нас: багацько з них з честю виконало своє призначення, позаймавши посади вчителів в с.—господ. і садівницьких школах, і наймення їхні займають почесне місце в історії раціонального пасішництва України.

Загалом кажучи, вплив сеї першої у нас пасішницької школи на розвиток і успіхи раціонального пасішництва був величезний. Вона була як би мовити, тім маяком, світлом в пасішницькім світі, що яскраво світив і показував певний шлях пасішникам. Світло з під Батурина, Пальчиківського хутора, яскравим промінням горіло на всю Україну і розповсюджувалось по всьому світу.

Відомі також досить діяльність і життя пасіки і школи з тіх докладних рокових справоздань про них, що регулярно друкували в тодішній фаховій пресі Прокопович і його спадкоємець С. Великдан; за те мало, майже нічого не відомо про умови і обставини, в яких закінчила більш аніж півстолітнє користне славетне існування школа-пасіка. В надрукованій в III книзі «Труд. Імп. Вільн. Екон. Т-ва» за 1879 рік короткій замітці з нагоди смерті С. Великдана читаємо про се так:

В кінці свого літа (1879 р.) умер в своєму маєткові відомий в селі Пальчиках, Степан Великдан, наслідувач славетного Петра Прокоповича і спадкоємець його по школі пасішництва. З його смертю припиняє своє існування і пасішницька школа Прокоповича».

І все. Принаймні нам не доводилось зустрічати докладніших відомостей. Всі відомости про школу й пасіку припиняються з смертю Великдана. Величезну, зразкову, устатковану по останньому слову науки пасіку, слава про котру лунала на всю тодішню Росію, пасіку, що примушувала говорити про себе навіть за кордоном, — немов корова язиком злизала...

Збираючи на протязі багатьох років матеріали, що торкаються життя й діяльності Петра Прокоповича, ми побували 23—24 липня с. р. в с. Пальчиках на Конотопщині, біля Батурина, де була пасіка й школа Прокоповича, одвідали місцевих старих людей, що жили за часів Прокоповича й Великдана, розпитали всіх, що близько

знали й були наочними свідками останніх днів існування школи й пасіки Прокоповича,— і її ліквідація по смерті Великдана, з їхніх слів, малюється в такому вигляді.

Як відомо, після смерті Петра Прокоповича вся його кольосальна пасіка разом з пасішницькою школою перейшла до Великдана. Великдан бережно плекав заповіти свого великого вчителя і підтримував належно пасіку, що сягала, як кажуть місцеві старі люде, поверх 10000 вульїв.

«Там як іде, було, його бджола на ярину, дак як хмара»... каже старий дід Іван Шлапак. Шлапак має невеличку пасіку. Серед вуликів його пасіки подибуються вулики з пасіки Прокоповича. В клуні стоять порожні вулики, також з пасіки Прокоповича. На них є тогочасні написи.

Дбаючи про пасіку, Великдан у 1863 році набув колишню Батуринську резиденцію Гетьмана Мазепи «Городок», з розкішним колись великим садом і гаєм, що разом з липовим парком Гетьмана Розумовського, гаєм генерального писаря Пилипа Орлика і садом генерального судді Василя Качубея давали обильний взяток бджолам. За словами старих місцевих людей, маєність Великдана в сей час сягала 200 десятин нарочисто розведених медоносів. Тут були цілі плянтації — і синяку, сього як казав Прокопович, царя медодайних рослин, і акації, і липи, і будяку, і верби, і клену і інших медодайних і фруктових дерев та трави, при чому деревля були посажені алеями.

Ми бачили остатки сих алей.

Вони розкидані по всіх Пальчиках: тут тягнеться недовирубана алея липи, там — довжелезний ряд акацій,— бо, власне кажучи, весь колишній хутір Пальчики і є частина території Прокоповичової пасіки чи саду, вирубаній і забудованій тепер хатами.

З огляду на те, що головна частина пасіки була в низькій багністій місцевості, в долині річки Дон (притока Десни), Прокопович провів, з ціллю штучної осушки її, в різних кінцях її канали.

Вони ще й до сього часу збереглись, тягнучись впродовж вулиць с. Пальчиків. Широкі, довгі липові алеї були так правильні, що стоячи на веранді дома, де жив Прокопович, Великдан за три верстви в підзорну трубу бачив — хто йде по алеї.

При школі була велика майстерня вуликів і бібліотека. Школярі, що закінчили школу, звільнялись від військової служби. Таким побитом, школа користувалась деякими державними правами, зберігаючи їх до кінця свого існування, що припинилось по смерті Великдана.

Вмер Великдан нагло, несподівано, в кін-

ці серпня 1879 року, не встигши розпорядитись пасікою й майном. Найближчі родичі Великдана, що zostались по його смерті і могли б пред'явити права на спадщину, були — жінка його Марія Малиновська і майже всі вже дорослі діти, але ні жінка, ні діти не могли бути спадкоємцями, через те що вони були не законні. (Кажуть, що незадовго до смерті, Великдан хотів усиновити одного з синів, Хведора, але смерть перешкодила).

Таким побитом, пасіка zostалась без спадкоємців. В сей час пред'явив до уплати векселі Великдана один Ніженський лихварь, присяжний повірений, Мезенцов, на суму 11000 крб. + % (Дбаючи за пасіку, Великдан потрібував коштів, сима коштами кредитував його Мезенцев). З огляду на те, що пасіка zostалась без спадкоємців, на пасіку, школу, будівлі, землю і взагалі на все майно, рухоме й нерухоме, було накладено заборону. А одного з синів Великдана, здається, підстаршого, Хведора було призначено «опекуном». Для задоволення ж грошової позви Мезенцева було призначено продаж майна Прокоповича. Що ж торкається до учеників школи, що з смертю Великдана zostались без керовника, то незабаром приїхав з Чернігова якийсь чиновник, школу було офіційально зачинено, а учеників розпущено по домах; ученики зараз же, один за одним, кинули пасіку і розійшлись по різних кутках України і Росії — хто відкіля родом.

Пасіка осиротіла...

Находила осінь.

Будучи розташованою не в однім місці, позбавившись господаря і жадного догляду, кольосальна Прокоповичова пасіка, що викликала подив всього освіченого пасішницького світу, почала розхищатись. (З слів В. Дуброви, І. Новохацького, пасіка була розташована в таких місцях: в Пальчиках, в Римській, в Шовковиці, в Озерцях, межі с. Городищем і с. Митченками, межі Батурином і Пальчиками і, нарешті, добавимо ми, пізніш в Городку. Про деякі з сих місцевостей не раз згадує Прокопович в своїх творах). Правда, пасіка почала розхищатись майже з першого дня смерті Великдана, але через те, що на пасіці були ще й сторожі й ученики («хлопці» або «мальчики»), розхищення се мало дуже скромний, переважно домашній характер. Характеру ж стихійности розхищення набрало через деякий час по смерті Великдана, коли не стало ні вчеників, ні сторожів. Крали й брали всі — хто міг і хто хотів — свої й чужі: мед, бджоли, вулики, пасішницький реманент,— все розтаскувалось, розкрадалось, продавалось. Бджоли

гинули без ліку. Їхні трупи масами встілали територію пасіки, представляючи ще не видану картину жахливої гибелі безчисленного множення живих користних, невинних істот, дивлячись на котру, можна було гадати, що пасіку постигла якась ще невидана страшна бджільна пошесть, що лютує в данній місцевості...

І тон всьому задавали сини Великдана. Майже по одноголосному показанню старожилів, саму більшу участь брали в розхищенні пасіки діти Великдана, головним побитом Хведор, «опекун», та Іван. Ми не знаємо, живі вони тепер, чи ні: Хведір, кажуть, після ліквідації пасіки поселився з матір'ю, Малиновською, в Бахмачі і був там урядником, а Іван виїхав на Кавказ. Якщо вони померли, історія многострадального українського пасішництва хай буде їм справедливим судією в їх нехороших, ганебних вчинках, а коли ні, коли вони живі ще — довічним докором да буде їм все заподіяне ними в Пальчиках!..

Незабаром розхищенне пасіки й школи набрали стихійно-хоробливого напрямку й поширилось, взагалі, на все майно Прокоповича. Розхищались не тільки ульї, пасішницьке приладдя, ліс, але й хатній реманент, мебля, бібліотека, архів Прокоповича, листування, портрети... Підводами вивозився Хліборобськ. Журнал, Хліборобська газета, Журн. Мін. Держ. Майна, Труды І. В. Е. Т. Основа, твори чужоземних, російських і українських письменників.

Діти Великдана виносили з дому й продавали за безцінок крісла, столи, комоди, книжні шафи, гардероби, дзеркала, картини, посуд, одягу. Одних тільки книг вивезено, мабуть возів з п'ятнадцять, або що, — каже 75 літній дід Петро Радіоз, що живе навпроти могили Прокоповича...

«А книги теж продавались?»

— Та так — люде розібрали за безцінок, на папір...

Не зайвим буде зауважити тут, що Хведір Малиновський, продаючи майно Прокоповича, хоч і робив се незаконно, через те що на майно було накладено заборону і призначено було аукціон, але опису майна зроблено не було і се давало широкий простір ліквідаторам його, як «опікунам», так і не опікунам. Чимало сприяло сьому також і глухе закуткове розташування пасіки — в глибині провінції, далеко від адміністративних і культурних центрів. Малиновські поспішались, поки відбудеться аукціон, продати можливо більше майна, що під час аукціону достанеться не їм, — продаючи все за безцінок, аби тільки швидше продати, щоб на аукціон попало можливо менше майна, «опекунни», одно-

часно з продажом його перетаскували його для себе. Так, напр., Хведір Малиновський перетаскав до одного жителя с. Пальчиків 400 вуликів, до другого — досить значну частину бібліотеки — твори різних письменників, журнали (Землед. Газ., Земл., Журн., Труды И. В. Э. О-ва і ин.) до третього — чимало меблі. Під час нашого побуту в Пальчиках ми відвідали деяких з сих осіб і цікавлячись всім, що зв'язано з пам'яттю Прокоповича, особливо архівом і бібліотекою Прокоповича, думали де що з них знайти там.

Але дарма ми шукали.

З великої многотисячної бібліотеки Прокоповича ми знайшли тільки одну брошуру — твір Прокоповича про синяк, решта, треба думати, погинула безповоротно. Не збереглось також меблі, як що не лічити крісла, зеркала, шафи, комода, що вимагають ще експертизи автентичности: збереглися соняшні двигарі, що стояли на пасіці та портрет якоїсь дами. Кажуть, що були портрети Прокоповича й Великдана, але їх тепер нема. За те, порівнюючи, чимало збереглось вуликів Прокоповича, як у селян с. Пальчиків, так і околичних сел. Вони Прокоповичової системи, деревляні, хоч зустрічаються, рідко, й солом'яні, з вирізаними написами, що містять назву вулика й, іноді, дату. Є вулики 40-х років, 50-х, 60-х... Се все рештки розрабованої після смерті Великдана Прокоповичової пасіки.

Розтаскуване й нищенне пасіки й майна Прокоповича тяглося до аукціону і під кінець набрало варварського характеру. Через те, що пасіка Прокоповича була велика, то, на останок, після задоволення потреби в вуликах, решту вуликів стали брати й рубати на пасіці, тут же на місці, на дрова. Так же безжалісно вирублявали й деревля — липові алеї садиби Прокоповича, гай генерального писаря Пилипа Орлика, сад Гетьмана Мазепи.

Через рік відбувся і аукціон пасіки. Пасіку купив Конотопський худобопромисловець Юдович. Тільки невеличкий клаптик пасіки, так звану «Римську», купив місцевий козак Іван Пухкало; Юдовичові досталась і Батуринська резиденція Мазепи — «Городок» або Гончарівка з садом. Що торкається рештків рухомого майна, то воно також було продано «з молотка», розібрали, здебільшого, місцеві жителі. Як кажуть старожили, в складі пасіки, що досталась Юдовичові, було 120 десятин добре обробленої культивованої садибною землею, з будівлями, омшаниками, а то — поле й ліс. Пухкалові досталась так звана «Римська» (20 десятин). Се була найкраща частина пасіки Прокоповича, гарно обсажена липами,

акаціями, квітами. Юдович заплатив за свою частину 20000 карб., а Пухало — 3 000 крб.

Чи почали його комерційні справи гіршати, чи капості місцевих селян, чи щось інше примусило Юдовича продати землю. Пасіку було продано клаптиками місцевим селянам. Селяне незабаром порубали алеї, гаї, що залишились. Так, іще зовсім недавно, бо перед війною, вирубано сосняк коло могили Прокоповича; зник гай генерального писаря Пилипа Орлика з келією відомого українського гагіографа Дмитра Туптала, котру переніс Прокопович з Батуринського монастиря і про котру писали український етнограф С. Ніс і історик О. Лазаревський; пішли «на снос» будинок школи й дім, в якому жив, працював і писав свої твори П. Прокопович.

Тепер на тім місці, де була школа Прокоповича, стоїть двір козака Кривулі, а де стояв дім Прокоповича — живе Кухаренко. Навкруги пустка, що утворилась од вирубаних дерев, та хати нових мешканців території Прокоповичової пасіки. Де-не-де стоять недорубані алеї верби, акації або липи та горять, поспіваючи на сонці, фрукти пальчиківських садів, обсажених навкруги довгим правильним рядом акацій та обнесених іноді глибокими канавами: се недорубані частки колись великого саду Прокоповича, розбитого на клапти і поділеного між новими власниками Прокоповичової спадщини, що поставились до фруктових дерев з більшою людовістю, ніж до решти Прокоповичового майна.

Так погинула знаменита Прокоповичова пасіка-школа, світло науки з котрої ширилось по всій Україні й Росії й проходило в найтемніші кутки її,— погинула при цілковитій байдужості уряду, що щорічно субсидував школу, міністерства хліборобства й державного майна, що друкувало й розповсюджувало праці Прокоповича, пасішницьких організацій, що клали в основу своєї діяльності результати винаходів Прокоповича, всього освіченого громадянства, що користало з плодів його корисної діяльності...

Конотоп.
19. VII. 1920.

Від редакції. Сумна, невтішна історія... Запрошуємо читачів продовжити її — про подальші події на землі нашої пасішницької слави. Чекаємо оповіді й про сьогоднішній день, як вшановуємо пам'ять Петра Івановича Прокоповича.

Теорія і практика бджільництва

Бджоли розплідників України

Бджолорозплідники — це спеціалізовані пасішницькі господарства, основним завданням яких є забезпечення громадських та індивідуальних пасік плідними бджоломатками і племінними відводками для поліпшення породних якостей бджолиних сімей.

На бджолорозплідниках повинні систематично удосконалювати племінні якості бджолиних сімей, виводити нові лінії маток з стійкою спадковістю і після перевірки за потомством розмножувати племінний матеріал на пасіки певних регіонів.

Зараз на Україні є сітка бджолорозплідників, підпорядкованих обласним виробничим об'єднанням (ВО) з бджільництва. За кількістю вирощування плідних бджоломаток провідна роль належить Мукачівському племінному бджолорадгоспу (МПБР). Тут за останні двадцять п'ять років під керівництвом вчених кафедри бджільництва Московської сільськогосподарської академії імені В. А. Тимірязєва відселекціоновано кільканадцять високопродуктивних ліній карпатських бджіл. Зокрема 77 і 62 стали широко відомими у нас і за кордоном, масово репродукуються для постачання на пасіки провідних бджолорозплідницьких господарств країни, що спеціалізуються на вирощуванні і продажу маток та сімей бджіл карпатської породи. До останніх у нашій республіці відносяться Кримський, Луганський і Черкаський обласні бджолорозплідники. Крім них є й інші розплідники, які займаються масовою репродукцією маток і сімей української степової породи.

Робота обласних бджолорозплідників перебуває під контролем спеціалістів виробничого об'єднання Укрбджолопром. За їх замовленнями у 1989 році дослідницьким сектором при Мукачівському плембджолорадгоспі вивчено породний склад бджолородин обласних розплідників маток карпатської породи, а також Чернігівського обласного розплідника, який за планом повинен займатись репродукцією маток середньоросійської породи.

**Міжсімейна мінливість
кубітального індексу і дискоїдальне зміщення
у бджіл розплідників України, 1989 рік**

№ па-сіки	Кубітальний індекс				Дискоїдальне зміщення, %		
	п			С, г	+	0	—
Черкаський бджолорозплідник							
1	87	1,87—2,93	2,30±0,023	9	86,4	7,6	6,0
2	88	1,81—3,08	2,34±0,027	11	81,1	7,5	11,4
3	80	1,95—3,15	2,37±0,025	9	89,6	6,5	3,9
Луганський бджолорозплідник							
1	85	1,83—3,02	2,30±0,027	11	58,6	13,6	27,8
2	99	1,95—2,62	2,29±0,017	8	72,3	13,7	14,0
3	103	1,91—2,79	2,29±0,018	8	74,0	15,5	10,5
4	96	1,75—2,62	2,19±0,021	9	57,0	18,2	24,8
:	89	1,83—2,74	2,34±0,019	8	70,8	12,6	16,6
Кримський бджолорозплідник							
1	187	1,34—2,74	2,15±0,014	9	17,5	8,5	74,0
Чернігівський бджолорозплідник							
1	94	1,67—2,34	2,02±0,014	7	14,0	13,0	73,0
2	40	1,49—2,23	1,97±0,024	7	29,7	25,6	44,7
3	60	1,62—2,21	1,90±0,014	6	2,3	6,7	91,0

Для вивчення породності бджіл пасік Луганського, Черкаського і Чернігівського розплідників відбиралися проби бджіл майже з кожної сім'ї. На Кримському бджолорозпліднику проби відбиралися лише з пасіки № 1, яка є найчисленнішою і найпродуктивнішою. Кожна проба складалась з 5 бджіл.

Для визначення породності вивчалися ознаки, альтернативність яких при порівнянні різних порід безсумнівна. Відомо, що розплідники, розташовані у зонах лісостепу, степу і Криму, перебувають в оточенні так званих місцевих бджіл, які по суті є помісними, що вивелись в результаті стихійного схрещування кавказьких і місцевих бджіл з перевагою крові перших. Тому нами були взяті наступні породовизначні ознаки: дискоїдальне зміщення, кубітальний індекс і довжина хоботка.

Характер дискоїдального зміщення і кубітальний індекс вивчалися за методикою Г. Гетце, а довжина хоботка — за В. Алпатовим. Одержані дані опрацьовувались методом варіаційної статистики і наведені у таблиці.

Перш ніж перейти до аналізу породності бджіл по розплідниках, необхідно зазначити, що Черкаський і Луганський розплідники організовані давно і багато років спеціалізуються на розведенні карпатських бджіл. Кримський же розплідник заснований недавно, і на ньому лише налагоджується роз-

ведення карпатянок, які виділяються незлобливістю, хорошим весняним розвитком, ефективним використанням сильних медозборів, хорошою зимостійкістю. Вони стійкіші до ураження нозематозом, ніж кавказькі і їх поміси з місцевими. Розведення цих бджіл у розплідниках дозволяє щорічно добиватись хороших результатів. Для виведення чистопородних маток на пасіки завозиться племінний матеріал з Мукачівського племінного бджолорадгоспу.

На пасіках Черкаського бджолорозплідника екстер'єрні ознаки вивчені у бджіл із 255 сімей. Ці бджоли в середньому характеризуються кубітальним індексом не нижче 2,3 і позитивним дискоїдальним зміщенням (понад 80 процентів випадків). Це дає підставу вважати, що в розпліднику виводиться карпатська порода бджіл. Однак потрібно звернути увагу на те, що за кубітальним індексом вони біля нижньої межі біоморфологічного стандарту на карпатських бджіл і у них зустрічається більше 5% випадків негативного дискоїдального зміщення. Останнє не типове для чистопородних карпатських бджіл. Ліміти коливань кубітального індексу також вказують на наявність на пасіках сімей з нетиповими для карпатських бджіл ознаками. Таких сімей на розпліднику 38%. Цей висновок підтверджується і аналізом кривої мінливості кубітального індексу, побудованої за даними обстеження 1275 бджіл. Вона двовершинна

і верх її розміщений значно лівіше типового для карпатської породи значення, а це вказує на наявність у розпліднику до 50% бджіл з нетиповими ознаками цієї породи.

У Луганському розпліднику екстер'єрні ознаки вивчено у бджіл з 472 сімей. З таблиці видно, що його бджоли за кубітальним індексом і дискоїдальним зміщенням весною 1989 року не відповідали стандарту карпатської породи. Однак слід зазначити, що бджоли пасік №№ 2, 3, 5 за альтернативними екстер'єрними ознаками наближались до чистопородних карпатських.

У зв'язку з таким станом породності бджіл ВО Луганськбджолопром звернулось з проханням провести дослідницькі роботи з метою вдосконалення племінної роботи з карпатськими бджолами на його розпліднику. Роботи виконувались дослідницьким сектором МПБР. Його співробітники розробили схему поліпшення бджіл на пасіках розплідника, яка передбачала і масове постачання елітного матеріалу. Тому за 1989 і 1990 роки розплідник отримав 549 елітних маток і 66 елітних, перевірених за якістю потомства сімей ліній 62 і 77. Результати вивчення фону чистопородності пасік восени 1990 року показали, що їх бджоли, за винятком пасіки № 1, відповідають вимогам стандарту на карпатську породу, що підтверджується при аналізі кривої міжсімейної мінливості кубітального індексу. Вона вказує на правильне розподілення ознаки, що вивчається з характерним зміщенням у бік чистопородних карпатських бджіл. Порівняльний аналіз дискоїдального зміщення у бджіл різних пасік за 1989 і 1990 роки також вказує на поліпшення породності бджіл розплідника, за винятком пасіки № 1. Вона на зиму кочувала у Крим і не гарантовано, що на неї не мали впливу кавказькі трутні.

Кримський розплідник швидко набирає темпів. Він комплектувався з місцевих бджіл і до 1989 року породністю ніхто серйозно не займався. Тому не дивно, що на пасіці ми виявили лише три чистопородні карпатські сім'ї.

У процесі вивчення породності бджіл розплідника була побудована крива розподілу величин кубітального індексу. Результати всебічного аналізу породовизначних ознак дають підставу для висновку, що у формуванні бджіл розплідника, а також і всього Криму, брали участь кавказькі, італійські, українські степові і карпатські бджоли. Зараз в Криму переважають помісні бджолосім'ї, що склались в результаті стихійного схрещування.

Протягом останніх двох років на розпліднику за домовленістю з ВО Кримбджо-

лопром ведуться роботи щодо переходу на розведення карпатських бджіл. Для цієї мети на пасіки поставлялись чистопородні карпатські матки і сім'ї. Однак на розпліднику ще немає чистопородних карпатських пасік. Тому спеціалістам розплідника запропонована технологія виведення маток, яка у найстисліші строки може привести до чистопородного розведення бджіл на його пасіках.

Чернігівський розплідник, згідно з даними ВО Укрбджолопром, повинен був займатись виведенням маток середньоросійських бджіл, що де-не-де збереглися в північних районах республіки, які є споконвічними місцями їх мешкання. На пасіках були відібрані проби бджіл від 194 сімей. У бджіл вивчали, окрім кубітального індексу і дискоїдального зміщення, ще й довжину хоботка.

Порівнюючи ознаки бджіл різних розплідників (див. табл.) бачимо, що бджоли Чернігівського різко відрізняються від бджіл Черкаського і Луганського, і мають дещо спільне з бджолами Кримського.

Результати аналізу досліджуваних ознак показують, що бджоли розплідника є помісними. Більш ймовірно, що вони утворились в результаті схрещування середньоросійських, українських степових, карпатських і кавказьких. Кров останніх переважає, бо більшість бджіл за довжиною хоботка і дискоїдальним зміщенням найближча до кавказьких.

Таким чином, у результаті дослідження бджіл деяких розплідників України можна зробити певні висновки. На Черкаському розпліднику розводиться карпатська порода бджіл, однак рівень племінної роботи з ними необхідно значно поліпшити, бо їх породовизначні ознаки вкладаються лише в нижні межі біоморфологічного стандарту на карпатських бджіл.

На Луганському розпліднику ведуться дослідницькі роботи для організації чистопородного розведення бджіл карпатської породи. І тому на пасіках №№ 2, 3, 4 і 5 бджоли вже за породовизначними ознаками відповідають її стандарту. На пасіці № 1 цього очікують на кінець 1991 року.

На Кримському розпліднику в 1989 році бджоли за породовизначними ознаками були помісними із значною перевагою крові кавказьких. Дослідницькі роботи для організації розведення бджіл карпатської породи дали змогу у 1990 році мати на пасіках № 1 і № 3 бджіл з перевагою крові цієї породи, однак віднести їх до чистопородних ще не можна. На інших пасіках бджіл з ознаками карпатських 30—40%. Тому спеціалістам Бахчисарайського малого підприємства з бджільництва, яке цьо-

го року реорганізоване у розплідник, необхідно продовжувати запровадження схеми чистопородного розведення бджіл, оскільки зараз на ньому чистопородних пасік немає.

Бджоли Чернігівського розплідника помісні, з перевагою крові кавказьких, які не районовані у республіці і дуже погано зимують у північних районах. Тому спеціалістам ВО Чернігівбджолопром потрібно визначитись у виборі породи для чистопородного розведення і знайти науковий заклад, який допоможе в організації розведення.

У зв'язку з тим, що розплідники перебувають в оточенні нечистопородних бджіл, на них необхідно проводити щорічну заміну маток в усіх рядових сім'ях, що буде запорукою виведення маток, які дають чистопородних бджіл.

Стан породності розплідників повинен постійно вивчатись з метою атестації, а про її результати потрібно інформувати пасічників республіки.

В. Гайдар
Завідуючий відділом
селекції і репродукції
карпатських бджіл
Українського НДТ
інституту бджільництва,
кандидат сільськогосподарських
наук.

**Вміщену в «УП»
рекламу, без сумніву,
читали всі пасічники.**

**«УП» надає всі рекламні
послуги. Оплата за
згодою.**

Цікаво знати

ЯК ДАЛЕКО ЛІТАЮТЬ БДЖОЛИ? Бджола може відлітати від вулика майже на 8 км і безпомилково знаходити дорогу назад. Але такі вильоти небезпечні для життя бджоли і не вигідні з точки зору продуктивності її праці. Радіус економічного польоту становить 2 км.

КРИЛАТИЙ СИЛАЧ. Якщо візьмемо до уваги вагу тулуба бджоли, то дійдемо висновку, що вона дуже сильна — здатна підняти вантаж, рівний своїй подвійній вазі. Важить комаху близько 100 мг, а летіти може з ношею нектару чи обніжжя у 40—60 мг.

ШВИДКІСТЬ ПОЛЬОТУ. Без вантажу швидкість бджоли сягає 65 кілометрів на годину, а з нектаром і обніжжю — 18—30. На один кілометр польоту комаху використовує 0,43 мг зібраного нектару. За день вона робить 8—12 вильотів. Отже, наближення пасіки до медоносів дає велику вигоду бджільництву.

РОБОЧИЙ ДЕНЬ БДЖОЛИ. Найраніший виліт за нектаром у літню пору — 4 година ранку. Закінчується ж робочий день бджоли з присмерком, тобто при сталій погоді комаху працює 17—18 годин. Певною мірою продуктивність її залежить і від бджоляра — вулики повинні бути розташовані так, щоб ранком сонячні промені потрапляли на льоток, а в полудень вулик не перегрівався, притінявся в холодку під деревом.

ЗІР БДЖОЛИ. Дослідженнями встановлено, що гострота зору бджоли у півтора раза вища, ніж у беркута. На відстані 1 см доросла бджола визначає предмет розміром у 8 мікрон. Найбільше бджоли люблять жовтий колір, добре розрізняють голубий, білий та фіолетовий.

ЦАРИЦЯ ВУЛИКА. Бджолиних маток з повагою називають царицями вуликів. Без матки «бджолородина приречена на загибель, вона не може жити, як відрізана гілка дерева», — зауважив видатний американський пасічник Лоренцо Лангстрот. За добу матка може відкласти до 2 тис. яєчок, вага яких перевищує вагу матки.

І. Андрійчук,
голова ради районного товариства
бджолярів-аматорів.
м. Коломия.

Літом про зимівлю?

Саме так, твердить пасічник з м. Коломиї Івано-Франківської області Василь Герула.

В. Герула — не тільки бджоляр. Він переймається проблемами екології, очолює місцеву організацію «Зелений світ».

Бджолосім'ї, про зимівлю яких пасічник подбав завчасно, перезимують успішно. Відома істина: родини, які забезпечені якісним медом у стільниках і в гніздах яких підтримується хороша вентиляція — витримують найсильніші морози. Пасічники здавна говорили, що бджола боїться не холоду, а голоду. І сім'ю до зимівлі з літа готувати. Практика показує, що особливо у пасічників-початківців гинуть малі і середні сім'ї, хоч мед у стільниках залишається. І важко їм зрозуміти таку ситуацію.

Що ж показала минула зимівля? На початку січня підвищилася температура. Клуб став рихлий, згодом з'явився розплід. Бджоли інтенсивніше споживали корм, годуючи своїх діток. А лютий прийшов з холодом і морозами. Сім'ї знову зішлись в клуб, але там, де був розплід. Бджоли вірні своєму потомству — всі сили віддають, щоб обігріти і нагодувати його. Але минає день, другий, третій. Морози не стихають, а на стільниках, де клуб з розплодом, меду вже нема. Бджоли, як правило, не переходять у повномедні стільники, що знаходяться у гнізді, і гинуть з голоду.

Як все таки врятувати сім'ю? Як дізнатися, що голодує вона, що просить допомоги у свого господаря? Якщо легенько постукати по вулику і з нього донесеться ледь чутний шум — це вже повинно насторожити пасічника. Шум не дружний, подібний до шелесту сухого листа — необхідна підгодівля бджіл пастою канді чи іншим кормом.

Пасту канді має вміти зробити кожен пасічник. Але до цього з літа треба готуватись: і щоб залишити певну кількість якісного меду, і цукром-пудрою забезпечити себе, і лимонною кислотою заpastися.

Коли настає необхідність годівлі, не рекомендуємо в таких випадках рухати рамки. Краще підготувати плити з пасти і покласти їх на рамки, але миттєво, щоб не охолоджувати гніздо, бо при охолодженні його може кинутись гнилець. Паста канді має властивість швидко тверднути і набирає вигляду шоколадних плиточок. Поклавши палянички з канді на поверхню стільників, ви не тільки даєте бджолам їжу, але й робите їм місток для переходу на крайні стільники, де є запаси меду. Так можна врятувати крилатих друзів від голодної смерті.

Як виготовити пасту канді?

Є багато способів, але у практиці ціниться найпростіший і найпродуктивніший. У залежності від того, скільки потрібно пасти, розраховуємо кількість складників.

Готують пасту на водяній бані. Спочатку треба підготувати емальовану посудину з водою. У неї вмістити другу, куди покласти мед, цукор-пудру, пилку, кислоту, при необхідності й ліки.

Спершу розігріваємо мед. Півкілограма меду виливаємо у посудину, коли вода доведена до температури 40—50°C. Додаємо в цю масу відповідну норму цукру (1 до 5) і розмішуємо дерев'яною ложкою. Бажано верхню посудину закріпити, щоб не гойдалася. Готову пасту викладаємо на стільницю або дошку, обвалюємо у пудрі і робимо з неї продовгуваті палянички. Все це треба робити швидко, бо палянички застигають і швидко тверднуть.

Дехто дивуватиметься, як бджоли візьмуть таку тверду масу. Не хвилюйтесь, кладіть цей корм на стільники, і бджоли споживуть його швидше, ніж мед.

Пам'ятайте, що готувати пасту слід у такій кількості, щоб роздати її сім'ям за один раз. Кладіть плиточки на стільники без жодних підставок, паперу, марлі, бляшок. Таким кормом ви врятуєте комах від загибелі і пасіка успішно перезимує.

В. Герула.
м. Коломия

Зимівля запасних бджоломаток

Я зробив собі вулики, які розділяю на дві частини, а потім кожну з них — ще на чотири. Отже, на кожній стороні є по два льотки. В самостійні відділення вміщується по дві рамки 21,7×23 см.

Роблю дві рамки за цим розміром. І якщо з'єднати їх разом, то виходить рамка корпусного вулика. Такі вулики вигідні тим, що в будь-який час можна з'єднати дві рамки разом і застосовувати для бджолосім'ї. Після того, як буде закрито черва, можна робити відділи. Для цього взяти роз'єднану рамку, поставити у два відділи з червою. Потім ще дати по одній порожній рамочці і додати молоді бджоли.

Все робити з таким розрахунком, щоб бджоли обсіли обидві рамки. Відразу сімейці дати маточник на виході або молодую матку в клітці, позатуляти всі льотки і відкрити вентиляцію. Тепер можна залишити на два-три дні сім'ї у спокої. Після цього їх слід підгодувати, поставити на місце, яке не прогріває сонце. Через два-три дні під вечір сім'ї виставляють на місце, де вони повинні постійно стояти.

Протягом літа з кожного відділу я одержую по 4—5 плідних маток. Коли закінчується сезон, у вулику залишаю чотири матки, а решту забираю. Тоді об'єдную чотири сім'ї, по чотири рамки кожна. Так перезимовую маток, на весну використовуючи їх у сім'ях, де матки нема.

Г. Делявський,
с/т Золотий Потік
Тернопільської області.

Мої бджоли здорові

Для того, щоб мати здорові бджоли, які б могли добре працювати, потрібно їх старанно доглядати. Багато пасік у старих пасічників погинули, бо вони не займалися лікуванням бджіл. Ті вулики ще й зараз можна побачити порожні і відкриті. Вони служать джерелом захворювання інших пасік, особливо гнильцем.

кожен пасічник повинен проводити профілактичне лікування сімей. Я практикую з цієї метою такий сироп. На 10 літрів кип'яченої води доливаю заварку із натурального хвойного екстракту (один брикет

Тихвінського заводу), полину (бажано листя і цвіту), звіробою, норсульфазолу.

Хвойний екстракт гарно впливає на розвиток бджіл. Вони добре нарощуються, швидко роблять обліт, успішно зимують.

Самка кліща Варроа, чуючи запах хвої і полину, не відкладає яйця. Цей запах її подразнює, а на матку бджолину він не впливає.

Обробляючи сім'ї кислотами, можемо знищити матку, до того ж, після обробки кислотою бджолина матка, як і самка кліща, не відкладає яйця майже два тижні. Отже, цей засіб є малоефективний.

Звіробій даю для того, щоб бджоли не поносили взимку і весною. Норсульфазол даю для профілактики від гнильця.

Сироп із цими компонентами даю як весною, так і восени.

Звичайно, кожен пасічник повинен сам практикувати в своїй місцевості боротьбу із хворобами і паразитами бджіл, ділитись досвідом з іншими. Тільки разом, об'єднавши зусилля, можемо успішно боротися за здоров'я бджіл.

В. Шинкарук,
м. Івано-Франківськ.

Лихо для пасік

У якого бджоляра не щемить серце, коли бачить над ланом літак, за яким стелиться хмара отрутохімікатів... Звичайно, ми розуміємо велику користь їх застосування у рослинництві. Але коли цей літак з'являється несподівано для пасічника, коли трудівниці з його вуликів всі в полі, тоді справжня біда! Не повернуться вони у гнізда або принесуть з собою згубу для молодого поповнення, матки.

Гербициди, пестициди — то справжнє лихо для громадських і власних пасік, якщо рільники користуються ними не в згоді з бджолярами. Велике прохання до правління, бригадирів, агрономів дбати про збереження скарбу нашого народу — бджілки.

І до механізаторів наше слово. Це ж не так важко — приладнати перед агрегатом для збирання, наприклад, квітучого рапсу дріт, який би піднімав на крило бджолу. Коли цього не зробити, всі комахи потрапляють під ножі...

Б. Рудь
с. Карів Львівської області.

Бджоли за вулик Делона

Сучасні житла для бджіл — вулики, сконструйовані більше ста років тому. Вони відповідають бажанням пасічників, але мало задовольняють природні вимоги бджіл. Привнутрішній ширині рамки 420 мм восени, зимою і весною вона зайнята лише на дві третини, що визначається природними розмірами клуба бджіл — 28—30 см.

На основі більш як 40-річного досвіду переконався, що біологічним вимогам бджіл відповідає рамка 300×200 мм, яка дозволяє одержати більше меду. При цьому зимівля і весняний розвиток бджіл завжди кращі.

Не раз ви бачили, як кришка вулика Лангстрота від вологи покривається пліснявою. Журнал «Пчеловодство» рекомендує робити в кутку її отвір, але й це не може врятувати бджолосім'ю від надмірної вологи.

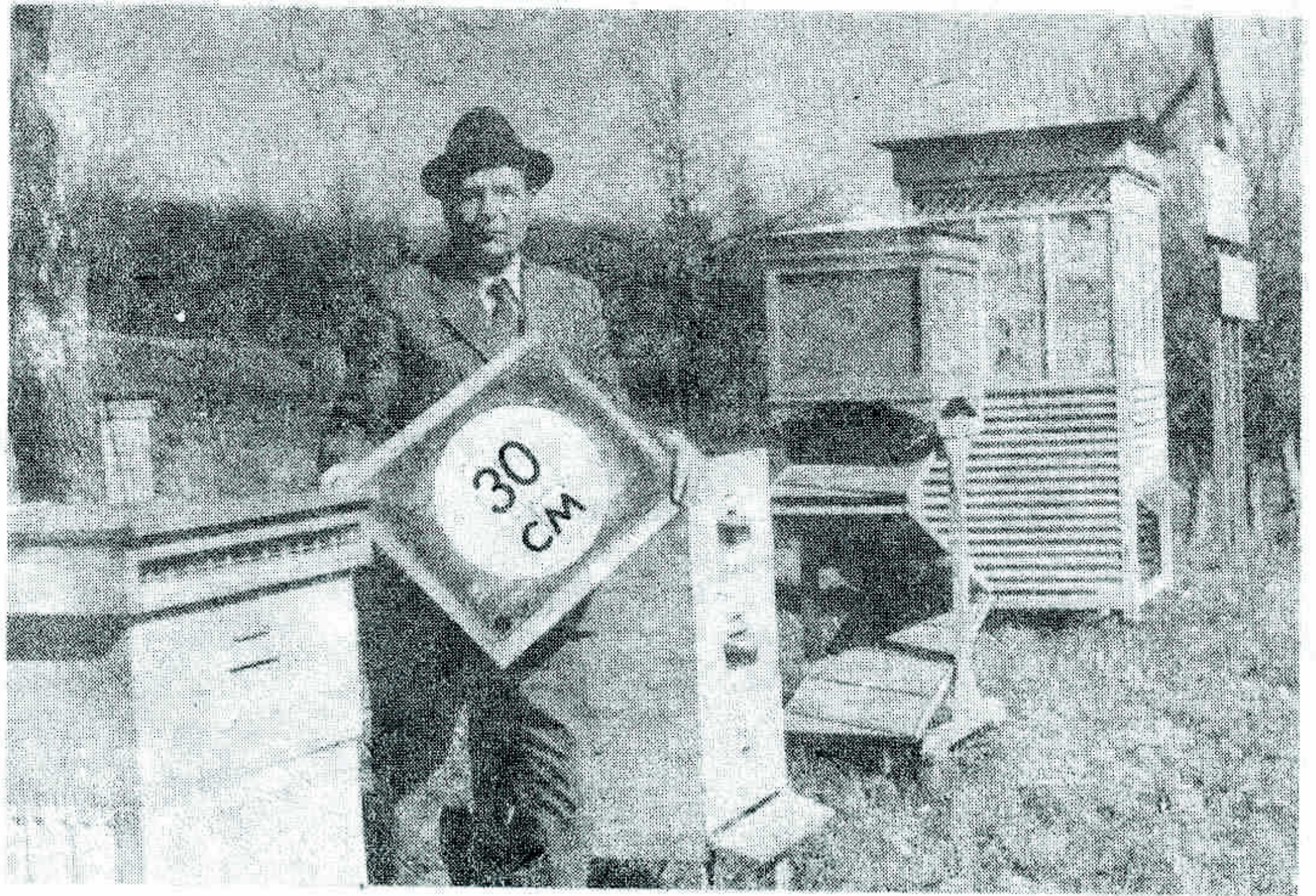
Пляма світлого кольору радіусом 30 см підтверджує, що сирість з'являється у місцях, не зайнятих бджолами. Отже, вони самі підказують, що вулик повинен відповідати розмірам дупла. Іншими словами, бджоли за вулик Делона.

Чи запобігають дроти поломці стільника?

У всіх вуликах, крім вулика системи Делона, при навощуванні рамок використовують дрід. Натягування застосовують різні: рівномірні паралелі по 3—7 дротів, а також перехрестя тощо. Та чи потрібно це робити, адже при відкачуванні меду дрід не гарантує від поломки стільника.

Мене часто запитують у листах і при зустрічі, чому Делон замість дерев'яних планок використовує дрід (3—4 мм)?

Якщо уважно порівняти рамки, то побачимо, що бджоли не добудовують стільник до планок, а залишають проходи. Делонівські рамки добудовуються до дроту, і бджолине гніздо набирає природної комфортабельності — перетворюється у своєрідне дупло.

Якщо порівняти витрати часу на монтування рамок дротом, то на 10 рамок Делона потрібно одну годину, а щоб зарядити 8 рамок (1 корпус) Делона — 1 хвилину. Хіба міг би Делон обслужити свої пасіки в Альпах чисельністю 1000 бджолосімей, якби мав інші системи вуликів?

Дехто нарікає, що рамки з дротів «вразливі» (наприклад, полковник Клевцов з Рязані) і заміняє їх дерев'яними. Застосовували навіть цілу українську рамку на два корпуси відразу. Але хочу попередити, що цілі рамки бджоли погано освоюють і до низу не відбудовують. Мусить бути піврамка «кліматетабль». Можна почути і звинувачення на адресу Делона, що він, мовляв, вкрав нашу українську рамку і тепер пропонує нам, розрізавши наполовину. Але це не так. Делон дуже доброзичливо ставиться до нашого співвітчизника П. І. Прокоповича.

За рахунок чого ж Делон збільшує медозбір? Насамперед, дбаючи про комфортабельність гнізда, у якому бджолам легше підтримувати відповідний мікроклімат (+34°C та вологість 80%). У його вулику економиться корм, продовжується життя бджіл-трудівниць та резистентність їх до несприятливих умов середовища. Гарантують високу продуктивність «суха зимівля, швидкий весняний розвиток». Це підтвердив вищезгаданий бджоляр-любитель із Рязані своїм лозунгом у колективному саду: «Хто хоче медозбір подвоїти, повинен вулик Роже Делона освоїти».

Я. Баціц.

КОРИСНА ПОРАДА

Як відомо, раною весною бджоли після обльоту потребують води, необхідної для годівлі розплоду. Але при понижених температурах багато комах, що вилітають за нею, гине.

Щоб допомогти сім'ям у цей важкий час, я даю їм воду безпосередньо у вулики. 250-грамову баночку наповнюю підігрітою до 50° водою, накриваю бинтом, складеним удвоє, і закріплюю гумкою, відрізаною від камери велосипеда. Баночки ставлю на вентиляційну сітку над гніздом догори дном. А зверху накриваю утеплюючою подушкою. І бджоли споживають вологу, не вилітаючи з вуликів.

Таку процедуру роблю 1-2 рази на тиждень, доки температура повітря не підвищиться до 15—17°C.

Я. Артех.

м. Броди Львівської області.

Без кочівлі — з прибутком

Працювати з бджолами у нашому Прикарпатському краї нелегко. На це є багато причин, основна — мала медоносна кормова база. Тому у порівнянні з південними районами України медозбори у нас дуже скромні, через що багато пасічників-початківців часом навіть не виправдовують своїх затрат. І все ж досвід свідчить, що вміло ведучи справу, можна у нашому регіоні зробити пасіку рентабельною. Довів це, зокрема, вмілим господарюванням Михайло Миколайович Андрійчик, який працює у колгоспі «Дружба» Миколаївського району.

Під свою опіку громадську пасіку М. Андрійчик взяв відносно недавно, вісім років тому. Налічує вона 100 сімей і щороку дає доходу не менше чотирьох тисяч карбованців.

— То правда, що в наших умовах важко розраховувати на великий мед, — говорить Михайло Миколайович. — А от нарощувати сім'ї можна дуже успішно — все для того сприяє. Коли так, то варто серйозно зайнятися бджолопакетами. Тоді добре поєднується одне з другим, і ці види доходів пасіку ніколи не доведуть до збитку.

Основним завданням Михайло Миколайович вважає якнайшвидше нарощення весною бджолосім'ї для збору меду із садів та ріпака. Коли закінчується весняний медозбір, він готує бджолопакети. Це припадає якраз на кінець травня і червень. В такий час якщо і є взяток, то дуже незначний, його вистачає лише для годівлі молодих бджіл. В залежності від сили сім'ї від більшості з них старається взяти відводок на 4 або 6 рамок. До початку другого основного взятку у сім'ях з'являються молоді матки, які після обльоту приступають до відкладання яєчок. Саме тут досягається ще одна вигода: проводиться заміна маток. Закінчується другий медозбір цвітінням липи, яка не кожен рік виділяє нектар. Після відкачування липового меду Андрійчик нарощує необхідну кількість сімей для зимівлі і виводить одночасно молодих маток.

Але у пасічника, зрозуміло, не без проблем. Не вистачає вошини, цукру для підгодівлі, згубно впливають хвороби бджіл, які прогресують з кожним роком.

Велике значення, наголошує Михайло Миколайович, має взаєморозуміння з агрономами. Хто, як не вони, мають дбати про посіви поблизу ріпака, гречки, буркуна, інших медоносів. Вигода ж подвійна: збільшується медозбір і урожайність.

І. Кахнач,

Голова Миколаївського районного товариства пасічників-любителів.

Підготовка до зими двох бджолосімей в одному вулику

Кілька років довелося мені потрудитися, щоб знайти правильний спосіб складання гнізд на зиму. Багато пасічників, особливо початкуючих, що не мають практики, скаржаться, що мед залишився на рамках, а сім'я загинула.

Все залежить від того, як підготувати гніздо на зиму. Всім відомо, що бджоли не закладають медом рамки від перегородки. На крайніх стільниках — перга. Якщо ці рамки залишити так на зиму, то клуб бджіл збирається біля перегородки на стільниках, де нема меду, і така сім'я приречена на загибель або мало що від неї залишається. Отже, виходить, що мед є на рамках,

а сім'я гине. Після закінчення медозбору скорочую гнізда, підготовую і утеплюю, щоб матки добре червили. Коли закінчується останній вихід черви, складаю гнізда. Рамки маломедові з пергою я забираю, а на їх місце ставлю повні, з медом. Стільники маломедові з пергою ставлю в середину гнізда і скорочую його, залишаю лише ті рамки, на яких буде зимувати сім'я. При такому складанні гнізда пасічник може бути спокійний до весни. На весну бджолосім'ї виходять здорові, підмору майже нема або його дуже мало. У літературі часто зустрічав пораду, щоб було не менше піврамки запечатаного меду. Я закінчую підготовлю до вересня. І прагну, щоб рамки були з медом повністю.

Поки бджоли зберуться у зимовий клуб, вони за той час з нижньої частини рамок використають мед і на тому місці зберуться у зимовий клуб. Так розпочинають зимувати. Навіть коли зима сувора, такі бджолосім'ї перезимовують добре. Але якщо зимовий клуб формується посередині чи у верху рамок — то ці сім'ї зимують прикро, часто гинуть.

Г. Делявський.

с.мт Золотий Потік Тернопільської області.

Прислів'я і приказки про бджолу

Слова, як мед, а діла — як полин.

Любиш мед споживати — люби й бджіл доглядати.

Курчат рахують восени — бджіл весною.

У чужій пасіці бджіл не розведеш.

Де бджолі взяток, там людині достаток.

З медом і калина — малина.

Бджіл водити — горілку не пити.

Мед лікує — горілка руйнує.

Хто кочує — той з медом зимує.

Де мед, там і гречка.

Ложка дьогтю зіпсує діжку меду.

Пасіку до медоносів підвезеш — меду набереш.

Підібрав М. Субота

з книг і журналів про пасічництво, виданих до 1940 року. с. Володарівка Харківської області.

Хто бачив колодну пасіку? Маєте нагоду кинути оком на чудернацькі, мабуть, доісторичні вулики хоча б на знімку, який Олександр Коцовський зробив на Тернопільщині.

Фото О. Коцовського.

На пасіці

Дадан. Дуплянка. На березі білій ікона праведних Зосима і Саватія. Над вуликами-кельями день цілий Кружляє працюювита братія. Несуть з келії ченці крилаті Мед золотий і віск на жовті свічі... Привіт мій вам, працюювники завзяті, уклін мій вам, невтомні будівничі! Невпинно цілий день працює братія, А вечером стихають в кельях шуми руху.

Ікона праведних Зосима і Саватія Вартує монастир від злого Духу.

О. Слісаренко

БДЖІЛЬНИЦТВО НА ЛЬВІВЩИНІ

Пасіки Львівщини запилювально-медового напрямку з розвинутим відтворенням, тобто реалізацією бджолородин за межі області. В області нараховується майже 180 тисяч бджолородин, які виробляють до 1800 тонн меду. Пасічники реалізують понад 10 тисяч бджолородин і бджолопакетів, 250—300 кг прополісу, майже одну тону квіткового пилку. Спецмагазини «Бджільництво» заготовляють за рік понад 20 тонн воску і 10 тонн мерви пасічної, що в грошовому виразі становить близько 20 млн. крб., або на одну родину в середньому одержуємо 110 крб. грошових надходжень.

На пасіках світу щорічно виробляється 1 мільйон тонн меду, а якщо його розділити між населенням землі, то кожному мешканцю припадає менше 250 грамів. В СРСР цей показник — 700 гр., на Україні — 600, а у Львівській області — 640. З першого погляду начебто і нормально. І все ж нинішній стан бджільництва не відповідає зрослим вимогам.

Останні роботи вчених, медиків і лікарів засвідчили, що, крім меду, й інші продукти пасік — віск, прополіс, пилки квітковий, маточне молочко і бджолина отрута — варті більш ефективного використання у медицині, в ряді галузей промисловості. Цінність біологічно активних продуктів бджільництва в фармакології та лікувальній практиці важко переоцінити.

Однак найважливішого значення набуває бджільництво як ефективний засіб підвищення урожайності і поліпшення якості фруктів, овочів, бобових, трав, технічних та інших ентомофільних культур. Досить сказати, що непрямий щорічний дохід від їх запилення по області у 7—10 разів перевищує вартість всієї продукції, що становить 140—150 млн. крб., але на цей бік галузі рідко звертають увагу і, як правило, чекають від пасіки лише меду, який не завжди вдається взяти. Прикладом може бути минулий, 1990 рік. Медозбірні умови на початку склалися сприятливі. Рання тепла весна, помірні температури вночі дали змогу бджолам швидко наростити силу сімей до цвітіння ранніх медоно-

сів та акації. На жаль, ранні заморозки, дощі, вітри перешкодили. Не цвіла акація, слабо цвіли й медували липа, гречка, конюшина та інші культури.

З багаторічних спостережень відомо, що 80—90 відсотків успіху у бджільництві залежить від матінки-природи, її екологічного стану. Однак пасічники-професіонали і аматори не зуміли в цей період одержати допоміжні продукти: прополіс, квітковий пилки, маточне молочко і бджолину отруту. А можна було перекрити недобір меду саме цим.

Крім меду, від бджолої сім'ї слід одержати, як мінімум, один бджолопакет, 50 грамів прополісу, 1—2 кілограми пилки квіткового, 50 грамів маточного молочка, 1—2 грами бджолої отрути.

Звичайно, при комплексному використанні бджіл в сезон пасічнику необхідно працювати весь світловий день, по 14—16 годин, і то не завжди вдається взяти оптимальну кількість продукції. Але кожен із нас повинен прагнути цього.

А що ми одержали від бджолородини в минулому році? Від 18 бджолородин один бджолопакет, від однієї сім'ї — 1,5 г прополісу, 3,3 г квіткового пилки, а маточного молочка і бджолої отрути жодного грама. Таким чином, від однієї родини не одержали майже 100 крб., що негативно вплинуло на рентабельність пасік. Для стимулювання виробництва і заготівель прополісу, починаючи з 1990 року, виділяється під зустрічний продаж 20 кг цукру за 1 кг прополісу. Закупівельна його ціна торік зросла з 30 до 130 крб. Однак заготівля не зростає. Незадовільно заготовляється пилки квітковий (ціна 25 крб. за кілограм), отже, не можемо готувати висококонцентровану білкову пасту для весняної підгодівлі. Окремі виробничо-наукові підприємства і організації згодні налагодити випуск гостродефіцитного інвентаря для пасічників при умові забезпечення їх продуктами бджільництва на взаємовигідній основі. Однак і цього ми зробити не можемо через відсутність продуктів. Заготівля прополісу за сезон могла б зрости до двох тонн і до чотирьох тонн пилки квіткового. За

Мало хто знає...

цей рахунок ми б придбали інвентар і в бюджет пасічників додатково надійшло понад чверть мільйона карбованців.

Звичайно, маємо проблеми. Відсутнє найпростіше: вулики, медогонки, дріт для навощування рамок, воскотопки, вилки для розпечатування стільників та інше. На весь Союз є два заводи для виготовлення інвентаря і обидва в Російській Федерації — Стерлітамаку (Башкирія) і Таганрозі (Ростовська область). Звичайно, вони насамперед забезпечують свою республіку, а нас — за залишковим принципом, або на 10—20 відсотків потреби.

Варто зазначити, що останніми роками у галузь області не вкладено державою жодного карбованця. Або такий приклад. 10 кілограмів цукру, які Рада Міністрів УРСР щороку виділяє для бджіл, не вистачає навіть до половини зимівлі. Адже спеціалісти знають, що на зиму у вулику має бути не менше 18 кг корму. У цих скрутних обставинах пасічники залишають у вулику високоякісний харчовий і лікувальний продукт, недодаючи його до столу громадян. Ми неодноразово зверталися до Укрбджолопрому, Міністерства торгівлі УРСР з проханням збільшити норми цукру для годівлі бджіл на зиму, але марно. Щоправда, обласна Рада народних депутатів деяку кількість цукру виділила із своїх фондів, однак повної норми так і не маємо.

Виробниче об'єднання Львівбджолопром має цех для виготовлення вощини, але працює він неритмічно, бо відсутні запасні частини. Єдиний в країні Дергачівський механічний завод турбокомпресорів, що у Харківській області, виготовляє восковощинні агрегати і запасні частини до них. Підприємство підпорядковане Москві, яка розподіляє фонди, і залишається лише сподіватись, що колись та настане правда на землі і запасні частини, які ми замовляємо десятки років, надійдуть.

Пасічники мають претензії до науки. Відсутні надійні методи боротьби із хворобами бджіл, особливо з кліщем Варроа-Якобсоні, європейським та американським гнильцями.

Бичем бджільництва є некваліфіковане застосування пестицидів для обробки сільськогосподарських культур. Щороку від отруєння гине близько 40—50 відсотків робочої бджоли. Вже кілька років добиваємося прийняття Закону УРСР про охорону бджільництва. Однак віз і нині там.

Я. Сидоровський.
Начальник
виробничого об'єднання
Львівбджолопром.

Під час світової війни німецький підводний човен затопив недалеко від берегів Ірландії великий англійський пароплав «Лузітанія». На судні була велика кількість золота. Протягом десятиріч дістати з дна моря це багатство намагалися різні акціонерні товариства. Та зусилля були марними, бо водолази в м'яких скафандрах не могли працювати на глибині понад 100 м. Так і лежала б «Лузітанія» на дні моря, якби не бджолиний мед. З давніх давен запримічено, що, споживаючи мед, людина стає сильнішою і витривалішою. Цю його властивість і було використано. Організовану команду з найбільш сильних водолазів пів року годували медом, щоденно збільшуючи дозу. В останній місяць кожен споживав по 700 г меду, а за півроку з'їв по 6 пудів, тобто по бочці меду. Після такої «зарядки» водолази змогли навіть в м'яких скафандрах виконувати всі підводні роботи, що посприяло підняттю пароплава з великим скарбом.

У складі меду біля 80 важливих для організму людини елементів: глюкоза, мінеральні солі, ферменти, вітаміни, антибіотики та інші речовини. Мед регулює діяльність шлунково-кишкового тракту. Корисно споживати мед по одній столовій ложці в склянці води на ніч, що поліпшує сон. Бджолярі не хворіють на ревматизм. Мед сприяє стійкості організму від інфекційних хвороб. Дуже корисно додавати мед в молочні та фруктові страви, призначені дітям.

Як краще зберігати мед.

В Чехо-Словаччині для зберігання великої кількості меду використовують дерев'яні бочки. При розфасовці меншої кількості використовують скляні банки, фарфорові та керамічні посудини.

В скляні банки при їх заповненні свіжим медом ставлять дерев'яні палички, які залишаються там до кристалізації меду. Робиться це для того, щоб скляні банки не тріскались при кристалізації меду.

Із металевої тари для зберігання меду придатна нікельована, луджена і поливана. Не можна зберігати мед в оцинкованій тарі. Слід пам'ятати, що мед дуже гігроскопічний, має властивості вбирати сторонні запахи, тож треба зберігати його в щільно закритому посуді.

І. Андрійчук.
м. Коломия.

Народні методи лікування бджіл від вароатозу

У № 6 журналу «Дім, сад, город» за минулий рік була надрукована моя стаття «Чи потрібні народні методи», на яку я дістав багато відгуків. Пасічники надіслали мені багато листів, в яких описують різні народні засоби лікування, а також просять більш конкретно розповісти про них. Весь матеріал на цю тему я вирішив надіслати до нового журналу «Український пасічник». В «ДСГ» не писатиму, бо за 1990 рік не отримав ні одного примірника журналу, хоч передплатив його. Але це не основна причина. Головне, щоб ми, пасічники, підтримали свій журнал «Український пасічник», не дали йому замовкнути.

Із листів, які мені надійшли, можна зробити висновок, що препаратів у продажу немає ні в Харкові, ні в Києві чи інших містах. І тому пасічники, щоб хоч якось зберегти своє господарство, й вдаються до різних експериментів. Суть народних методів різна, і деякі з них можуть спочатку викликати подив, бо видаються на перший погляд малоефективними.

Нині багато пасічників застосовують ароматизований крохмаль. Застосовувати його почали задовго до публікацій на цю тему в журналі «Пчеловодство». Наприклад, пасічник В. Пономаренко з Харкова застосовував цей засіб ще в 1980 році. Але багато бджолярів ще не знайомі з цим методом. Про це пише, приміром, Леонід Лашенко з міста Тараща, що на Київщині. Суть цього методу полягає в обприскуванні бджіл крохмалем. Найкраще це робити весною і восени, коли в гніздах мало розплоду і мед практично запечатаний. Обприскують 3—4 рази протягом 21 доби. Температура повинна бути в межах 18—22 градусів тепла. Найкраще для обприскування бджіл скористатись спеціальним розпилювачем. Прохання до пасічників: у кого є такий пристрій, надішліть креслення на його виготовлення до редакції журналу «Український пасічник».

Велике значення має ароматизація крохмалю. В статті «Оздоровимо пасіки», надісланій мені бджолярем А. Бірюковим, яка була надрукована в обласній газеті Ростовської області, доводиться, що ефективність неароматизованого крохмалю 70 відсотків, ароматизованого ж 98.

Як же ароматизують крохмаль?

Найкраще використовувати для цього чебрець (багульник), багно, пижмо.

Багато пасічників пишуть, що зовсім не ведуть боротьбу з кліщем і що їх пасіки протягом багатьох років добре розвиваються і дають немало меду. Ці пасічники, як правило, тримають сильні сім'ї. Їхні пасіки кочують. Розташовують вони точки на відкритих місцях, які добре прогріваються сонцем. Не борються вони й з роїнням. Говорити, що вони нічого не роблять для лікування від вароатозу — не зовсім правильно. Відвідуючи їх пасіки, я спостерігав, що в димар вони кладуть просочені прополісом невеликі клаптики тканини, що вулики у них обладнані сітчастими піддонами, що ці пасічники теж зрізають трутневий розплід і також кладуть на стельку чебрець, полин і пижмо. Помітив я також, що на цих пасіках застосовувались лікувальні препарати від акапідозу, браульозу, зокрема фольбекс, фенотіазин, тимол, які лікують всі ці хвороби.

Я ж звернувся до народного методу лікування бджіл від акапідозу, про який вичитав у пресі за 50-ті роки. Для лікування цієї недуги пропонувалося використовувати скипидар, 10—12 мл на добу. Обробку треба проводити 4—5 разів з інтервалом 5—7 днів, протягом 21 доби. Я скористався цим методом лікування бджіл від вароатозу. Але оскільки я експериментував на малій кількості, то не можу твердити про високу ефективність цього засобу. Сподіваюсь, що пасічники теж проведуть експерименти зі скипидаром і надішлють листи про ефективність цього та інших відомих їм народних методів лікування бджіл від такої небезпечної хвороби, як вароатоз.

М. Субота.
с. Володарівка
Харківської області.

Аїр проти вароатозу

Тим, хто ще не освоїв ефективних методів і засобів боротьби з вароатозом, пропоную два простих прилади власної конструкції, якими користуються майже десять років, утримуючи свою пасіку в здоровому і продуктивному стані.

З настанням сезону біля гнізда кожної сім'ї ставлю рамку, використовуючи її для першої весняної підгодівлі. Якщо в сім'ях є по 5—6 рамок черви, переставляю їх в середину гнізда. При появі можливості хоч незначного взятку бджоли швидко забудовують секції трутневими комірками, і матка засіває їх щільно яйцями.

Перевірку і вилучення трутневого розплоду здійснюю через кожні 15 днів. Для того, щоб виявити ступінь закліщеності кожної сім'ї, вилучений розплід складаю в окремі поліетиленові пакети і витоплюю з них віск окремо. Наступні операції цього не потребують.

Звільнення розплоду від воску або його витопу проводжу так: в 40-літрову каструлю наливаю 4 літри дощівки, обв'язую каструлю марлею (на зразок цідилка) і ставлю на газ. Коли вода починає закипати, кладу на марлю розплід і закриваю кришкою. Через 10—15 хвилин забираю з марлі білі трутневі личинки, на яких виразно видно кожного кліща, і кладу знову розплід. Наступне витоплювання воску з розплоду проводжу шляхом розварювання його в кип'яченій дощовій воді і переціджування через марлю в інший посуд.

Таким чином за сезон я не тільки знищую 80 відсотків кліща, але й заготовляю 4—5 кг високосортного воску.

В період годівлі бджіл на зиму розплоду нема, і тоді я свої сім'ї обробляю парою щавелевої кислоти, застосовуючи другий простий прилад. У трубку-стаканчик я засипаю 2—3 грами порошку щавелевої кислоти, через дірку для наливання сиропу опускаю трубку в середину вулика до потрібного рівня з таким розрахунком, щоб стержень увімкнутого в електромережу паяльника досяг дна трубки, а розширена його верхня частина щільно закрила дірку в стелі вулика. До початку цієї роботи стелю необхідно ущільнити, а нижній льоток залишити відкритим лише на 1 см.

На обробку однієї сім'ї витрачаю 3—4 хвилини, при цьому вихід пари з вулика через отвір льотка виразно видно. Льоток відкриваю до нормального рівня через 10—15 хвилин.

В. П. Ясній,
пенсіонер.

Аїр болотний ще звать лепехою, татарським зіллям. Це багаторічна трав'яниста рослина з товстим губчастим кореневищем, яке чітко тримається мулистого ґрунту річок, озер, ставків.

Кореневище містить ефірну олію, гірку глюкозидоподібну речовину акорін, містить також багато крохмалю та трохи дубильних речовин.

З давніх давен на Україні листям аїру встелюють у хаті долівку, прикрашають двері, вікна. У житлі селиться приємний трунок. Крім того, аїр служить засобом проти різних комах-паразитів, зокрема вбиває бліх. Використовується ця рослина в народній медицині.

У деяких народів аїр використовується повніше. Його кореневища кладуть у компоти, у страви замість лаврового листя, імбиру, мускатного горіха, додають в деякі сорти пива. У Бірмі й Шрі-Ланці споживання аїру настільки велике, що він зведений у культуру, налагоджене промислове виробництво.

Останнім часом аїр прислужився й пасічникам.

Ефірна олія, яка міститься в кореневищі, згубно впливає на кліща Варроа.

Для боротьби з вароатозом застосовують настій або відвар з кореневища. 20 грамів сухого коріння заливають 200 грамами 40—60-градусного спирту, витримують 5—8 діб. Потім по 1,5—2 чайні ложечки додають на 1 літр цукрового сиропу.

Для відвару беруть 20 грамів сухого коріння, заливають склянкою (200 грамів) води, нагрітої до 90 градусів. Настояють 3 доби. На 1 літр сиропу додають 30—60 грамів відвару.

Лікують бджіл весною протягом місяця. Для цього витрачають 0,5—0,8 літра ліків на сім'ю.

Кореневища аїру збирають пізньої осені або весною. Їх викопують вилами, миють у холодній воді, ріжуть на шматки по 20—30 сантиметрів. Пров'ялюють у затінку. Температура сушіння має бути не вище 30 градусів. При вищій температурі вивітрюється ефірна олія.

Викопуючи кореневище, не забуваймо про завтрашній день. Залишаймо в ґрунті відростки коріння. Потім на них утворяться нові рослини.

Дехто з пасічників радить обкурювати бджіл, спалюючи сухе кореневище і листя аїру.

Як врятувати сім'ї, уражені нозематозом

Збудником нозематозу є внутріклітинний мікроскопічний паразит, який уражає епітеліальні клітини середньої кишки бджоли. Він розвивається в організмі бджоли при температурі у гнізді 22—34°C. Збудник не розвивається при нижчій або вищій температурі. Його спори відносно стійкі до дії факторів зовнішнього середовища. В трупах бджіл і їх фекаліях, на сотах, ґрунті, у меді вони можуть зберігатися від кількох місяців до кількох років. Спори гинуть при нагріванні, у парі оцтової кислоти, розчині їдкого натрію.

Сприйнятливість до нозематозу у бджіл різних порід неоднакова. Більш чутливі до зараження бджоли, які перезимували, а також весняної популяції. Стійкіші осінні виводки, які йдуть в зиму. Хвороба переважно виявляється сезонно, в кінці зимівлі і весною. Джерелом збудника є хворі бджоли, трупи бджіл, їх фекалії, які містять спори паразита. В середині вулика збудника переносять робочі комахи.

Виникненню нозематозу сприяють недоброякісний мед з домішками паді, різкі коливання температури і висока вологість у вуликах, довготривала зимівля, пізньо-осіння підгодівля бджіл цукровим сиропом, нестача перги у гнізді, затяжна дощова погода, слабкий розвиток сімей весною. Розповсюджується збудник при перестановці сотів з одних сімей в інші, використанні непродезинфікованого інвентаря, придбанні бджолиних сімей і маток з уражених пасік.

З організму хворої бджоли зрілі спори з фекаліями потрапляють в зовнішнє середовище. В результаті патологічних змін у середній кишці її епітеліальні клітини руйнуються, порушуються процеси перетравлення корму ж всмоктування поживних речовин, що призводить до змін клітинного складу гемолімфи, порушення функцій залоз й інших органів. Зменшується розмір жирового тіла, атрофуються м'язи, маса бджоли зменшується. У хворих маток дегенеруються яєчники. Внаслідок пошкодження епітелію середньої кишки в гемолімфу проникає різна мікрофлора.

Нозематоз протікає у типовій і скритій формах. Першій супутня ненормальна зимівля. Комахи неспокійні, вилітають з вуликів. У бджіл починається понос. Передня стінка вулика забруднена фекаліями світлого кольору. Опоношені рамки і соти в се-

редині гнізда. Спостерігається масова загибель бджіл і ослаблення сімей, недружній весняний обліт, хворі комахи повзають біля вуликів, вони погано тримаються на сотах, падають і гинуть. Такі сім'ї кволо розвиваються, розплід скорочується у 4—8 разів, наявна тиха заміна маток. Скрита форма хвороби більше трапляється в літньо-осінній період. Її протікання залежить від стану бджолиних сімей, тривалості зимівлі, кліматичних факторів, якості матки і корму. При слабкому ураженні і своєчасному лікуванні сила сімей може бути відновлена до середини літа. При сильному ураженні, крім лікувально-санітарних заходів, для відновлення сімей необхідно вдаватися до підсилення розплідом і молодими бджолами, або об'єднання сімей.

При підозрі на захворювання у ветлабораторію направляють по 50 трупів бджіл, фекалії, які знімають з сотів і планок рамок хворих бджолиних сімей. Може бути потреба додати пробу меду (по 100 г з шматочком соти і 120—125 г перги, яку беруть з різних сотів). Проби відбирають і досліджують в кінці сезону (липень-серпень) з метою оцінки ефективності виконаних протинозематозних заходів, наявності паді в меді і прогнозування наступної зимівлі бджолиних сімей.

При виявленні нозематозу пасіку оголошують неблагополучною, обмежують пересування її за межі господарства. Очищають вулики, рамки від фекалій, забирають опоношені соти, заміняють недоброякісний корм. Під час весняного огляду сім'ї пересаджують у продезинфіковані вулики на скорочені і добре утеплені гнізда. Слабші сім'ї поміщають по дві у вулик, розділивши фанерною перегородкою. Не допускають охолодження гнізд при розширенні весною і згодовування бджолам меду з рамок від хворих сімей. Слід своєчасно замінити хворих бджоломаток.

Лікуванням займаються в перші тижні після весняного обльоту, застосовуючи фумагілін, нозематол, сульфадимезин, ентеро-септол, левоміцетин.

Фумагілін випускається у флаконах по 20 г порошку. Вміст одного розчиняють у 100—200 мл теплої (30—35°C) кип'яченої води, додають до 25 л цукрового сиропу (1:1) і добре вимішують. Лікувальний сироп в чистих годівницях дають по 0,25 л на бджолосім'ю кожен день протягом трьох тижнів, по 0,5 л на сім'ю через 4—5 днів протягом 2—3 тижнів або по 150 мл сиропу на одну вуличку бджіл 3 рази через 6—7 днів. На одну бджолосім'ю використовують 3—5 л лікувального сиропу. На великих пасіках фумагілін використовують у формі ме-

дово-цукрового тіста (пасти). Для виготовлення 50 кг пасти 200—300 г фумагіліну змішують з 40 кг цукрової пудри, додають до 10 кг підігрітого до 50°C меду і 0,5 л кип'яченої і вистудженої до 37°C води. Пасту дають бджолиним сім'ям 3—4 рази з розрахунку 100—150 г на одну рамку з бджолами. Готують пасту за 1-3 тижні до застосування.

Нозематол — препарат у вигляді аерозолю. Температура зовнішнього середовища під час обробки повинна бути не нижча 14°C. Знімають кришку з вулика і стелю. Віддаль між соторами доводять до 2—3 см. Факел аерозолю спрямовують з віддалі 20—25 см від поверхні соторамок у кожен міжрамочний простір протягом 1—2 сек. Після нанесення препарату ставимо на місце соторами, стелю, закриваємо кришкою вулик. В нижній льоток додатково вводимо аерозоль протягом 3—5 сек.

Сульфадимезин — це білий кристалічний порошок. Згодовують його з цукровим сиропом (1:1) з розрахунку 1 г препарату на 1 л цукрового сиропу. Цю дозу розчиняють в 50 мл теплої води, підкисленої 3—5 краплями оцтової кислоти. Лікувальний сироп дають в день приготування у годівниці (на ніч) 4—5 раз з інтервалом 4—5 днів по 100 мл на вуличку бджіл, або по 0,5 л на сім'ю. Соти з бджолами можна опудрювати порошком сульфадимезину у дозі 1—2 г препарату в суміші з 20 г цукрової пудри на 1 бджолосім'ю. Обробку проводять з допомогою порошковувача або скляної банки, обв'язаної марлею чи металевою сіткою, 3—4 рази через 4—5 днів.

Порошок ентросептолу згодовують бджолиним сім'ям з цукровим сиропом (1:1), розчинивши 1 г препарату в 50 мл теплої кип'яченої води. 1 г розчиненого ентросептолу додають до 1 л цукрового сиропу. Згодовують 4—5 раз через 4—5 днів по 100 мл на одну вуличку бджіл.

Для стимуляції розвитку бджолиних сімей їх підгодовують цукровим сиропом, в який додають екстракт елеутерококу (3—5 мл на 1 л сиропу), настою або відвару календули, м'яти, полину.

Основним методом профілактики нозематозу є систематична щорічна дезинфекція сотів. Соти дезинфікують у парі оцтової кислоти (200 г 80% кислоти на 12-рамковий вулик протягом 3-х діб при 16-18°C або 5 діб при нижчій температурі). Можна зберігати порожні соти, а також з кормом, у парі 33% оцтової кислоти протягом всієї зими. Після обробки соти провітрюють 20—48 годин. Одяг, лицеві сітки, дрібний інвентар кип'ятять 20—30 хвилин.

Дезинфекцію вуликів і відбудованих сотів після механічного очищення проводять шляхом нанесення з гідропульта 4-% розчину формаліну. Зволожені соти ставлять у вулик, який щільно закривають, щілини замазують, витримують 4 години при температурі 20°C. Для дезинфекції використовують і випари формаліну: в чайник наливають 300 мл формаліну і нагрівають до кипіння. Пара гумовою трубкою надходить у вулик з сотами, температура в середині вулика повинна бути 50—55°C. Дезинфекцію проводять протягом 30 хвилин. Потрібно оберегти соти від прямого потрапляння пари. Після дезинфекції соти промивають водою і збризкують 1% розчином нашатирного спирту. Дно і стінки вулика дезинфікують також вогнем паяльної лампи до легкого побуріння.

Г. Климишин.
Ветлікар ВО Львів-
бджолопром.

Увагу карпатській бджолі

Упродовж багатьох років, як почав займатися селекцією бджіл, все більше переконавався в ефективності цієї справи. Добра матка — то запорука благополуччя сім'ї, її високої продуктивності. Переконався і в тому, що серед генофонду місцевих видів і порід особливе місце належить карпатській бджолі.

Два райони нашої області — Буцацький і Монастирецький — науковцями визначені зоною для виведення маток цієї породи. На допомогу співробітникам Мукачівського бджолорозплідника викликалися аматори. Пізніше приєдналися і працівники громадських пасік. Для нас науковці прочитали багато лекцій, подали практичні рекомендації і допомогу.

Уже три роки, як здаємо вирощених бджоломаток у свої контори. Дістаємо стільки замовлень, що годі їх виконати. Але, сподіваємося, коли налагодять селекційну роботу в колгоспах усіх районів Тернопільщини, карпатська бджола швидше збагатить нашу галузь усієї України.

Хочеться побажати відродженому журналу «Український пасічник» більше приділяти уваги селекції. Це великий резерв, що допоможе республіці повернути собі світову славу медодаю.

Г. Делявський.
с.мт Золотий Потік Тернопільської області.

ПАМ'ЯТКА

ПРО ВЕТЕРИНАРНО-САНИТАРНІ ВИМОГИ ПРИ ПЕРЕВЕЗЕННІ БДЖІЛ НА МЕДОЗБІР І ЗАПИЛЕННЯ

Перевозити на місця медозбору і запилення дозволяється тільки здорові бджолині сім'ї з господарств (районів), благополучних за карантинними хворобами. Бджіл можна перевозити всіма видами транспорту, в спеціально підготовлених вуликах у супроводі пасічника.

Прибувши в інший район, ви зобов'язані пред'явити в районну ветеринарну станцію свідоцтво Ф № 1 і паспорт пасіки. Спеціалісти перевіряють документи на пасіку, реєструють їх в журналі обліку, проводять огляд 2—3% бджолосімей і роблять відповідні записи у ветеринарно-санітарному паспорті.

При вивезенні бджолиних сімей після закінчення кочівлі за межі району їх оглядають і видають про це ветеринарне свідоцтво. У випадку виявлення ураження бджіл заразними хворобами ветспеціалісти району, де розміщена пасіка, вживають заходів до ліквідації хвороб. Після кочівлі бджолярі очищають дно вуликів і територію пасіки від сміття, підмору, трави, які збирають і спалюють. Бджіл оглядають, при необхідності проводять профілактичні і лікувальні обробки, дезинфікують вулики, організовують лабораторне дослідження бджіл. Ці роботи повинні бути закінчені за 3—5 днів до відправки. Результати досліджень і відомості про проведені обробки ветспеціалісти повинні записати у ветеринарно-санітарний паспорт пасіки.

На всі пасіки громадського та індивідуального секторів мають бути складені ветеринарно-санітарні паспорти.

Паспортизація дозволяє визначити стан бджільництва в цілому по країні, а також в окремих кліматичних зонах; скласти епізоотичну карту розповсюдження інфекційних і інвазійних захворювань і розробити план ліквідації цих захворювань; організувати боротьбу з шкідниками бджіл; поліпшити санітарний стан пасік, воскозаготівельних і переробних підприємств; підвищити відповідальність керівників господарств за правильне застосування пестицидів в зоні розміщення бджолиних сімей; встановити контроль за перевезенням, особливо в період медозбору і торгівлі бджолиними сім'ями, матками, а також продуктами бджільництва і сировини; активізувати роботу товариств бджолярів-аматорів.

До складу комісії для паспортизації вхо-

дять лікарі державної ветеринарної мережі, зоотехніки з бджільництва, бджолярі, рекомендовані товариствами охорони природи.

Паспорти реєструють в спеціальному журналі на станції боротьби з хворобами тварин. Вони видаються на кожну пасіку (незалежно від кількості бджолосімей) і зберігаються у пасічника. Паспорт пасіки дає право одержати ветеринарний документ, який необхідний при продажу, перевезенні, кочівлі. Його пред'являють при обміні воскосировини на вошину, а також при продажу меду.

Паспортизацію проводять весною і влітку. Роботу комісія починає з огляду бджолиних сімей, території пасіки, пасічних приміщень. Зоотехнік відзначає в паспорті стан кормової бази і дає відповідні рекомендації для її поліпшення. Ветспеціаліст після огляду сімей робить висновок про санітарний стан пасіки, вносить результати лабораторних досліджень, а також відомості про лікувально-профілактичні обробки і дезинфекції. Комісія складає також звіт про кількість пасік, які отримали паспорти, виявлені хвороби й інші недоліки.

Паспорт підписує головний ветлікар району, керівник господарства або власник пасіки і завіряється печаткою районної (міської) станції боротьби з хворобами тварин.

ОГОЛОШЕННЯ

**Куплю книги, журнали,
монети, медалі,
пов'язані з бджільництвом
(випущені до 1948 року).**

**Пропозиції надсилати
на адресу:**

**312331. Харківська область Богодухівський район с. Володарівка.
Суботі Миколі Петровичу.**

Запрошуємо до навчання

Бджільництво — одна з небагатьох галузей, де успіх залежить від глибоких знань, вмілого застосування їх у праці по догляду за сім'ями. В цьому легко переконатись, якщо уважно ознайомитись з досягненнями і досвідом роботи пасічників, які одержують високі медозбори, мають добрі результати у виведенні бджолиних маток, формуванні пакетів, добуванні квіткового пилку тощо. І хоч ресурси нектару в різних зонах України обмежені, однак завдяки знанням, наполегливій праці вихід меду на одну сім'ю бджіл досягає 80—90 кг, збір квіткового пилку за сезон — 10 кг.

Велика щільність бджіл на території України — теж фактор, який треба враховувати, аби вміло пасічникуючи, одержувати від сімей по можливості більше користі.

Нині вчать пасічникувати і юні, і люди похилого віку, яким потрібні бджолині продукти для лікування, а праця біля вулика забезпечує гарний відпочинок.

Масове навчання для здобуття професії здійснюється на Україні в багатьох професійних училищах, однорічних школах, що знаходиться в різних областях України. Крім того, готують спеціалістів бджільництва середні учбові заклади — Борзнянський радгосп-технікум на Чернігівщині та Чернетинський — у Вінницькій області.

Організаторами і технологами виробництва продукції бджільництва стають випускники вищих сільськогосподарських учбових закладів. Серед них — Українська орденна Трудового Червоного Прапора сільськогосподарська академія, яка стала республіканським центром підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів нашої галузі.

Враховуючи велику потребу в кадрах з вищою освітою для пасік, міжгосподарських бджолооб'єднань, роботи в районних і обласних формуваннях «Укрбджолопрому» на зооінженерному факультеті академії з 1972 року провадиться прийом студентів для підготовки в галузі бджільництва — за розширеною програмою по спеціалізації. Нині зооінженери зі спеціалізацією по бджільництву готуються на стаціонарному і заочному відділеннях нашого вузу.

Крім того, щорічно, починаючи з 1970 р., академія здійснює підвищення кваліфікації спеціалістів з виробництва через ФПК.

За спеціальною програмою вони навчаються протягом одного місяця, знайомляться з досягненнями науки, досвідом роботи спеціалізованих бджільницьких господарств.

Але цим робота з питань бджільництва в академії не обмежується. До нас приїздять на підвищення кваліфікації викладачі вищих учбових закладів, наукові працівники. Вчена рада приймає до захисту кандидатські і докторські дисертації від науковців та аспірантів з питань бджільництва. Підготовка наукових кадрів і надалі залишається однією з актуальних проблем нашої галузі, бо потрібні глибокі наукові розробки з широкого кола невирішених питань, а чисельність бджолиних сімей на Україні вийшла на перше місце.

Свідченням уваги до галузі є створення в Українській сільськогосподарській академії кафедри технології виробництва продукції бджільництва. На неї покладено навчальну, методичну і наукову роботу, підготовку наукових кадрів через аспірантуру.

На південному схилі Голосіївського лісу, серед високих лип та дубів недалеко від першого навчального корпусу, знаходиться учбово-дослідна пасіка академії. Як база для дослідів та навчальної роботи вона створювалась з 1922 року майже одночасно з організацією Української дослідної станції бджільництва. З тих пір Голосіївська пасіка стала одним із закладів дослідної роботи в галузі бджільництва на Україні.

Наукову роботу на Голосіївській пасіці та викладання бджільництва в Київському сільськогосподарському інституті, що потім увійшов до складу академії, розпочав з 1922 р. відомий діяч Василь Антонович Нестерводський, який понад 70 років невтомної праці віддав улюбленій справі.

Нині навчальна база кафедри має 63 бджолині сім'ї, учбову лабораторію і музей, колекційні ділянки медоносних рослин, технічне обладнання для роботи. В колекції музею є вулики різних систем, необхідний пасічницький інвентар. На заняттях використовуються технічні засоби, оригінальні електрифіковані стенди, кінофільми тощо. Зібрана колекція сортів меду, воску, інших продуктів бджільництва. Навчальним процесом щорічно охоплюється понад 800 студентів різних факультетів та слухачів факультету підвищення кваліфікації.

Співробітники кафедри провадять наукові дослідження, надають допомогу спеціалістам виробництва. Пасічникам вони видали ряд книг та практичних рекомендацій.

Працюючи понад 30 років в академії зі студентами, я глибоко переконався, на-

скільки важливо для формування знавця бджолиного світу, гарного спеціаліста у виробництві чи перспективного науковця прищепити закоханість в ніжність і тонкий аромат квітки з нектаром, чудово організоване життя бджолиної сім'ї. Яким неперевершеним символом стала її праця в ім'я розквіту життя.

Багатьох наших студентів бджола заповонила ще з дитячих років, на пасіці у діда чи батька. А бажання мати власну бібліотечку пасічника! Не шкодуючи карбованця для придбання однієї за одною книжечок, молодий спеціаліст разом з дипломом везе до місця своєї роботи всі видані підручники, посібники, довідники про бджіл.

Отже, в благородній праці на ниві бджільництва безліч цікавих справ. Безумовно, прискоренню їх виконання сприятиме відновлення журналу «Український пасічник».

Кафедра технології виробництва продукції бджільництва Української ордена Трудового Червоного Прапора сільськогосподарської академії щиро вітає читачів журналу, зичить великих успіхів в улюбленій справі.

В. Поліщук.

Завідуючий кафедрою,
доктор сільськогосподарських наук,
професор.

Бджоли-синоптики

Тривалі спостереження за життям бджіл дають багато цікавих, майже безпомилкових прогнозів погоди. Бджоли дуже чутливі до змін погоди і своєю поведінкою «підказують», яким буде завтрашній день. Наприклад:

Коли бджоли вилітають з вулика дуже рано — погода передбачається хороша.

Вранці бджоли не покидають вулика і голосно гудуть — чекайте на полудень дощу.

Перед дощем бджоли тримаються поблизу вулика, а перед гарною погодою — далеко у полі чи в лісі.

Коли бджоли великими групами спішать до своїх домівок і майже ні одна не вилітає, то незабаром буде вітряно, нависнуть хмари, поллється дощ.

Вранці хмарно, але бджоли активно працюють — незабаром хмари розійдуться і буде сонячно.

І. Андрійчук.
м. Коломия

Радимо початківцям

До червня пасічник старався довести силу сім'ї до такого стану, щоб у літні місяці — червні та липні — одержати свій основний «ужинок».

На всій території України починається головний взяток з різнотрав'я, липи, гречки та інших літніх медоносів. В зоні Полісся та Карпат бджола йде на Іван-чай, бере падевий мед з хвойних порід дерев. Тут же квітуть липа, малина, різнотрав'я, полин.

У червні займаються виведенням та заміною маток, а також утворюють нові сім'ї методом відводків та роями.

Якщо нема у певній місцевості медоносів, то до них кочують з пасікою. В разі відсутності взятку багато сімей переходить у ройовий стан.

Якщо ваш контрольний вулик поставити на вагу, то можна судити про силу взятку. У випадку відсутності ваги силу взятку визначають по набризку на рамках. Якщо на рамці з закритим розплодом в комірці, з яких тільки-но вийшли бджоли, занесено нектар — взяток є.

У цей період треба стежити, щоб у вулику завжди було місце для складування нектару. Якщо у вулик за добу надходить його 2,5 кг, в сім'ї потрібно мати 7 вільних сотів. При відсутності місця слід відбирати рамки для відкачування меду.

Прикмета дозрілого меду: рамка на третину запечатана.

Відкачування розпочинають так: звільняють рамки від бджіл і зносять їх у чисте приміщення, не забуваючи помітити кожну, щоб вона повернулася у свій вулик.

Ваше наступне завдання — розпечатати мед. Пасічним ножом або спеціальною вилкою проводите від нижньої планки до верхньої, бо комірці вощини похилі. Тепер рамку ставите у медогонку.

Якщо є мед у свіжовідбудованих сотах, то його слід відкачувати у два прийоми. Малими обертками медогонки відкачують 25 ÷ 50 процентів стільника, потім його повертають на другий бік і відкачують решту.

Пам'ятайте, що свіжовідбудована вощина при відкачуванні часто ламається і стає непридатною для дальшого використання.

Після відкачування рамки зважують. За різницею можна визначити медопродуктивність тієї чи іншої бджолородини.

Якщо взяток становить більше 2 кг у день, то рамки зразу можна повертати у вулик. Якщо взяток слабкий, рамки повертають увечері, щоб не викликати нападок.

В. Болкот.

Пропонує «Горицвіт».

Ще з давніх часів бджоли інтенсивно використовуються в господарській діяльності людини, про що свідчать написи на каменях в місцях стоянки первісної людини. Знайдені рукописи древніх вчених і мислителів, в яких розповідається про вживання меду як харчового та дієтичного продукту в натуральному вигляді, для приготування тонізуючих напоїв, квасів, питних медів і вин. Мед використовується для консервування м'яса, риби та інших продуктів, які швидко псуються. Про лікувальні властивості меду при найрізноманітніших хворобах складені легенди. Не менш популярним було лікування бджолами та бджолиною отрутою. Воду або вино, в яких настоювались бджоли, приймали всередину, з сухих бджіл, розтертих в порошок, готували мазі. Лікування бджолиною отрутою на перших етапах проходило стихійно при викраденні меду у бджіл в природних умовах. Зрозуміло, що такий процес не міг пройти без масових укусів. Одними із перших, хто впровадив бджоловжалювання в лікувальну практику народної медицини, були бджолярі. В народі із покоління в покоління передавались секрети лікування бджолами, розповідались історії про чудодійну силу бджолиної отрути. Ще всередині минулого століття бджоловжалювання з успіхом застосовувалось для лікування ревматизму, подагри, невритів, невралгій. Клінічна медицина також давно звернулася до бджолиної отрути. Так, в кінці XIX століття австрійський лікар Ф. Терч і його учень А. Кайтер з успіхом використовували бджоловжалювання для лікування кількох тисяч хворих на ревматизм. Перші дослідження з вивчення хімічного складу бджолиної отрути належать пражському педіатру Лангеру.

Маточне молочко — біологічно активний бджолиний продукт, який виробляється в залозах молодих робочих бджіл. Робочі бджоли кормлять маточним молочком молодих личинок. Корисні властивості маточного молочка були виявлені ще в древні часи. Будучи біологічним стимулятором, воно має тонізуючу та антиспастичну дію, відновлює обмін речовин, підвищує апетит, тонус тканин, координує діяльність серцево-судинної системи.

Прополіс, або бджолиний клей, в народній медицині використовується дуже широко. Але лише в останні двадцять років, з вивченням хімічного складу, став науково обгрунтовано вживатись в лікувальній практиці. Прополіс виявляє різносторонню дію:

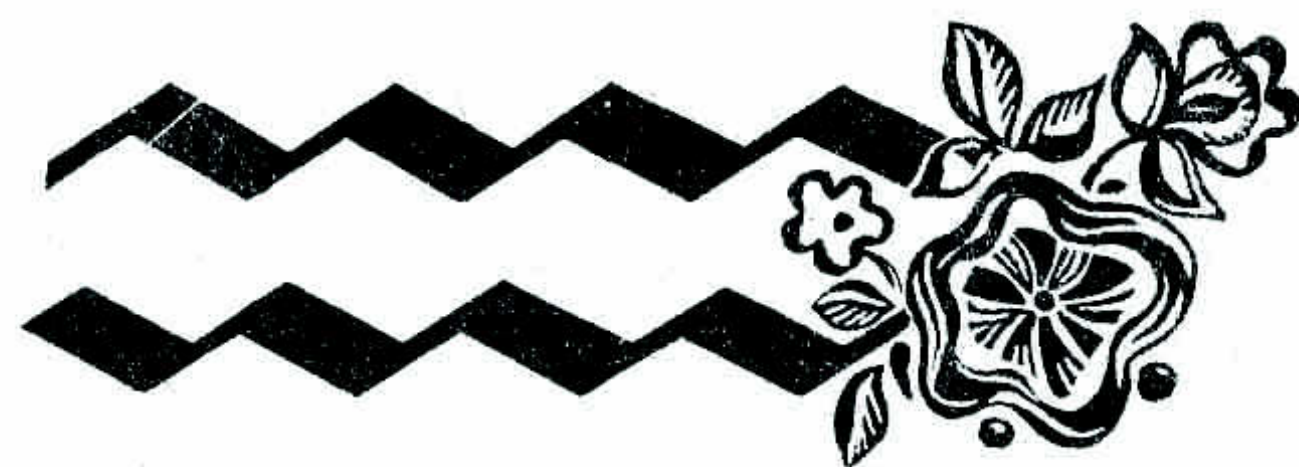
затримує ріст і вбиває бактерії, пагубно діє на грибки, знеболює, прискорює загоювання ран, знімає запальні процеси, підвищує опірність організму. Такий широкий спектр його біологічної дії зумовлює надзвичайно широке використання в медицині.

В останні роки лікуванню методами нетрадиційної медицини надається дуже велике значення, особливе місце посідає апітерапія. Ще в 1981 році вперше на Україні, та й в країні взагалі, у м. Львові на базі Центральної клінічної лікарні № 6 МШС, було створено кабінет фітоапітерапії, який згодом переріс у відділ, в якому проводиться комплексне лікування бджолами, продуктами бджільництва та травами. Таке поєднання кількох цінних методів стало унікальним. Так, ми вперше почали лікувати хворих з порушенням ритму серцевої діяльності, інфарктом міокарда, стенокардією, ішемічною хворобою серця, гіпертонічною хворобою, атеросклерозом, вегетосудинною дистонією. Дуже ефективно лікування при ревматизмі, артритях різного походження, подагрі, церебральному інсульті, мігрені, невритах, невралгіях, радикулітах, остеохондрозі, алергічних та простудних захворюваннях, хворобах судин нижніх кінцівок, порушеннях імунної системи, хворобах, які виникли внаслідок радіоактивного опромінювання.

Нами розроблені оригінальні методики лікування укусами бджіл з використанням біологічноактивних точок голкотерапії, методи лікування болем тощо. Лікування травами і продуктами бджільництва надзвичайно ефективно при бронхітах, пневмоніях, гастритах, виразці шлунку, холециститах, гепатитах, колітах, піелонефритах, циститах. Вважаючи, що ЦКЛ — 6 є відомого підпорядкування і не може приймати всіх бажаючих, з ініціативи Галицького райвиконкому м. Львова при активній підтримці міськвиконкому відкрито фітоапітерпевтичний центр «Горицвіт» по вул. П. Мирного, 12, який входить в регіональну спілку бджолярів України і прийматиме на лікування бажаючих з усієї України.

Й. Пилипчук.

Завідуючий відділом фітоапітерапії
ЦКЛ — 6 Міністерства шляхів сполучення.

Завдання «УП» захищати бджіл і пасічників

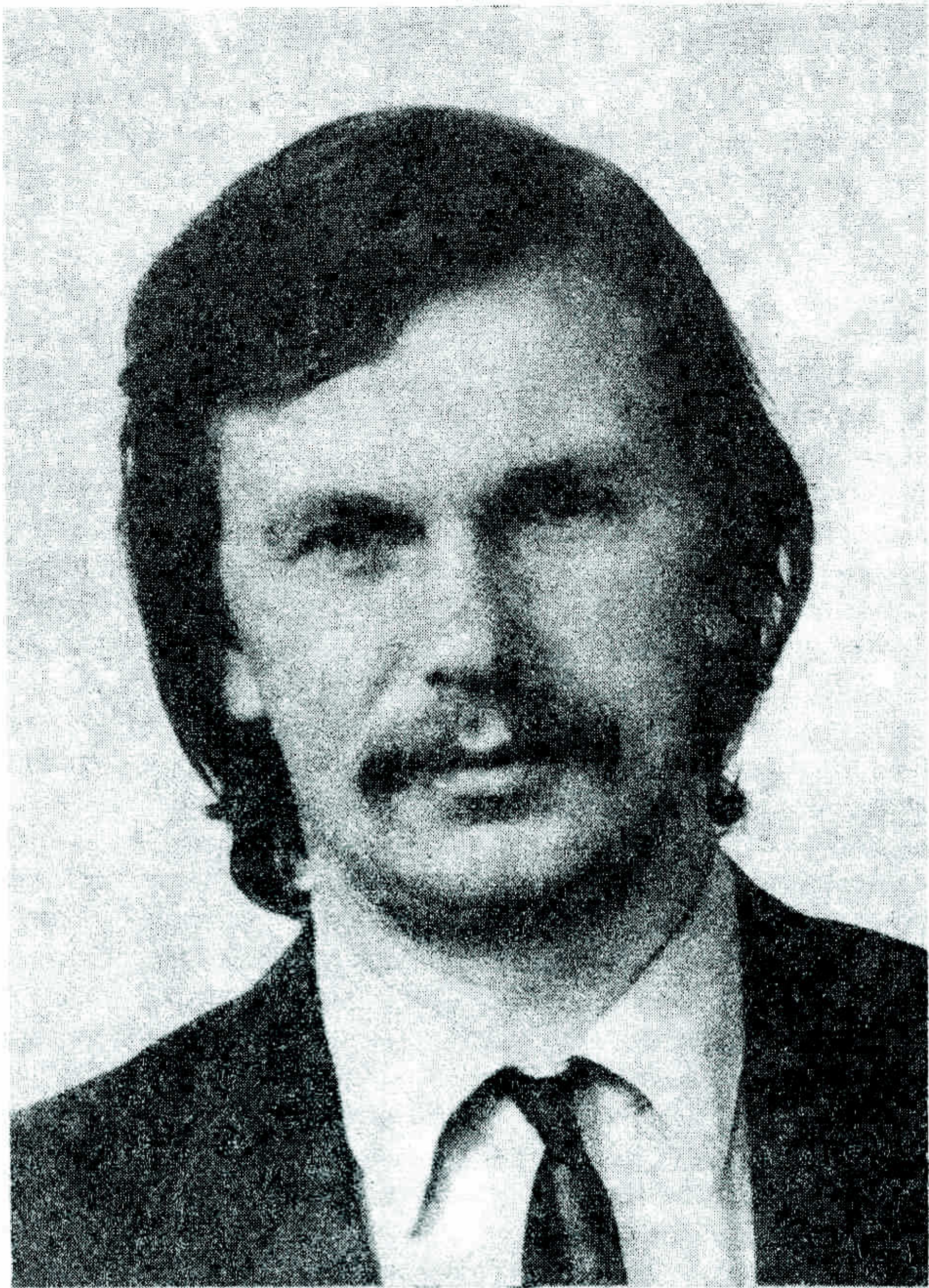
— сказав нашому
кореспондентові
заслужений артист
України
Ігор Білозір.

Кілька музикантів і я задумливо слухали, як жебонить струмок, легенько налітає вітерець, розчісуючи вербам коси, а потім перекидається на житній лан. І тут почули тужливий спів бжолі. Точніше, не спів, а плач. Ігор перестав грати. Всі повернулись до вікна, звідки неслася тужливо-розпачлива музика. Ігор підійшов ближче, приставив долоню до шибки. Бджілка, ніби чуючи порятунок, влізла на руку. Підніс її до відчиненої квартирки. Ще кілька секунд золотокрилка затрималась на пальці, а потім злетіла...

Коли всі розійшлися, у розмові з заслуженим артистом України, композитором Ігорем Білозіром, ми повернулись до епізоду з бджілкою.

— Ігоре, знаю, що любиш природу, любиш ліс, рибалку, зачарований польовими квітами. І якщо не помиляюся, не один раз, мабуть, спілкувався з бджолами.

— В дитинстві, будучи школярем, часто допомагав вуйкові Миколі доглядати вулики,— мовив композитор.— Рідний брат моєї бабці жив у селі Бабичі, неподалік Радехова. На канікулах я постійно гостював у нього. Стояло в садку до 30 вуликів, і там не раз слухав бджолиний «симфонічний оркестр».

Цю музику треба вміти, точніше — хотіти чути. Яка у неї різна мелодія! А мене з дитинства вражала працьовитість комах. Вуйко не раз говорив, що буду я або хорошим пасічником, або музикантом.

— Це спогади дитинства. А тепер?

— Тепер, коли відвідаю село Бабичі, гостюю у родичів — обов'язково заходжу на пасіку вуйка Йосипа Сливінського — чоловіка рідної маминої сестри. Пасіка його трохи менша, ніж була у вуйка Миколи. Потрапляючи сюди, кидаюсь мерщій помагати, щоб згадати науку пасічницьку, яку осягав в дитинстві.

Пасічники твердять, що бджолі відчують хорошу людину. У злих вони не ведуться. Бджоляр має бути порядний і чесний. Чи то правда, але чув, що колись, якщо пасічника кликали на суд за свідка,— він навіть не присягав на Біблію. Суд вірив йому. Запам'ятав, що до бджіл треба йти не тільки з чистою душею, але й з чистим тілом і в чистому одязі. Боронь Боже якісь запахи: чи то одеколон, чи цибуля або часник... І руки мили добре, а потім вуйко

і я натирала їх оцтом або мелісою. І завжди стишеним, лагідним голосом розмовляли ми з бджолами, коли відкривали вулик: «Дороженькі наші, ми вам зла не хочемо, ми допомагаємо вам, працюйте, не звертайте уваги» і так далі... А коли віяли мед, теж просили у них вибачення, що забираємо його. Пам'ятаю, вуйко завжди говорив: «Не сердіться, сестриці, дайте і нам трохи солоденького медку вашого на спожиток. Ми ж його не весь беремо, і вам залишимо».

— Бачу, у поведженні з бджолами в тебе є хороші навички. Та сам розумієш, догляд за бджолами — це не тільки вміле спілкування з ними...

— Безумовно. Але ж у кількахвилинній розмові я не все, що знаю, можу розповісти. Наприклад, чи цікавить тебе, як врятувати трутівну сім'ю?

— Методи є різні. А який ти знаєш?

— Кілька разів весною ми з вуйком рятували такі сім'ї. Якщо сім'я стає трутівною — мороку пасічник з нею довгу може мати. Хоч, якщо стає трутівною матка, сім'ю легше врятувати: знаходиш її і забираєш. Через годину-дві даєш запасну, чи ройовий маточник, або, на гірший випадок, рамку з одноденними яйцями. А ось коли з бджоли рядової вигодовують трутівку — мороки більше. Отож, кілька разів мали такі неблагополучні сім'ї. Забирали з гнізда тоді всі рамки з сотами, а бджіл струшували у порожній вулик. Робили це під вечір, коли літ припинявся. Струшені на дно вулика комахи два-три дні сиділи без сотів і з закритим льотком. А голод, як твердив вуйко, приводить до тьми навіть бджіл. Потім, через два-три дні, давали соти і дві-три рамки з закритим розплодом та маточником. Одного разу маточника не було, пам'ятаю, то дали тільки три рамки розплоду. А там була одноденна черва. Яка потім продуктивна матка була у цій сім'ї!

— Бачу, Ігоре, часто доводилось тобі бувати на пасіці.

— Майже кожної суботи. Мене дуже тягнуло до бджіл. Допомагав і рої ловити, знімати їх з верхівок дерев. Різне було. На зиму допомагав упаковувати вулики. Досі пам'ятаю смішний випадок, який розповів вуйко Микола. А було так. Ношу зі стола доносили сіно і отаву. Їх перемішували і в середину вулика напихали, щоб тепліше було сім'ї і щоб вологості уникнути. Вуйко розповідав: «Якось один пасічник готував сім'ї до зими. Теж сіном упаковував вулики. Носить його і акуратно у вулик напихає. Побачив це сусідський хлопчисько і кричить до свого батька:

— Тату, тату, а бджоли вуйка Івана

сіно почали їсти. Який вони мед з нього зроблять? Може, сіновий?

— А не мріяв ти, Ігоре, завести власну пасіку?

— Сказати, що ні — буде нечесно. Але реальності життя такі, що буквально не в силі зараз займатися бджолами. Постійні поїздки, гастролі... А бджоли вимагають неослабної уваги. Лелію надію, що колись заведу пасіку. Бо крилаті трудівниці — моя слабкість. Я завжди у них вчився працелюбності, працездатності.

— Ігоре, оце інтерв'ю з тобою — для відродженого журналу «Український пасічник». Будь ласка, твої побажання часопису.

— Рости і міцніти. Всіляко захищати бджіл і пасічників — вони цього варті. Без бджоли — не буде життя. Це істина, яка не потребує коментарів. Часопис повинен нести в життя пасічницьке не тільки вагому, об'єктивну інформацію, але й дбати про відродження духу нашої нації. А в це, що ми відродимося, станемо повноцінною державою, я завжди вірив.

І ще. Постійно читатиму відроджений часопис. Намагатимуся йому всіляко допомагати. Скоро поїду до Канади на святкування 100-річчя української діаспори. Обов'язково привезу для редакції часопису кольорові слайдові плівки, хімреактиви. Щоб і зовнішній вигляд журналу милував око читачів. І думаю, що всі — і пасічники, і прихильники пасічництва, всі, кому не байдуже його майбутнє, майбутнє його дітей — повинні допомагати часопису. Будуватися на голому місці, особливо зараз, дуже важко. А часопис, зрозуміло, відроджений для того, щоб боротися за врятування бджоли. Україна з сивої давнини славилась пасічництвом. То ж чому нам не відродити цю славу?

Інтерв'ю взяв
П. Запотічний

Гарні звичаї

Якщо у грузинів, емеритинів та й інших горців народжується син, то батьки на честь дитини варять мед і закопують у землю. Добувають аж на весілля сина. А коли, не дай Боже, загине він нежонатим, то п'ють трунок на похороні...

Мінгрели закопують мед на честь важливої події. А споживають у день пам'ятного ювілею.

**ПАНАС
ЗАПАРЕНКО**

Заповіт предків

Повість
із життя бджіл

(продовження)

Юня вилетіла з вулика одночасно з іншими польовими бджолами. Її подруги впевнено взяли напрямом. Вона ж не насмілилася отак з першого разу пускатися в невідому путь. Треба спочатку пильно оглянутися й запам'ятати місце бджолої хатки. Піднялася якомога вище в повітря, описала над вуликом широке коло, потім підлетіла ще вище і знову описала коло. Все оглянула, всі довколишні предмети запам'ятала і визначила кут напрямку за сонцем. Не усміхайтеся передчасно, будь ласка. У нашої Юні є манесенький апаратик. Та такий точний, такий досконалий, що залишається нам, людям, тільки подивуватися. Так от за допомогою чутливого апарата бджілка й засікла уявний кут між сонцем і напрямком, в якому вона полетить за взятком.

Підготовка до польоту закінчена. Тепер Юня упевнено взяла напрям на величезну білу квітку. А треба сказати, що білий колір бджоли дуже добре бачать. Набагато краще, ніж, скажімо, червоний. Червона квітка видається комахам чорною.

Помітила Юня розкішну квітку і тут же пустилася в мандри. Та коли підлетіла ближче, побачила, що помилилася. Величезною квіткою виявилася молода розквітла груша.

Від її пахощів аж дух перехоплювало. Недаремно стільки бджіл обсіло її густі та пишні суцвіття.

Юня сіла на першу-ліпшу квітку і тут же розчарувалася. Вона володіла надзвичайно тонким нюхом і одразу відчула запах чужої бджоли. Юня вперше вилетіла за взятком, а вже знала всі секрети. Чужа бджола забрала з квітів нектар і полишила на них запах свого вулика. Чи варто після цього шукати в такому суцвітті нектару? Бджоли — комахи ощадливі. Вони не звикли марнувати дорогоцінний час. Тому Юня, навіть не зануривши хоботка між тичинки, негайно перелетіла на інше суцвіття, потім далі і таки знайшла поживу.

Вона довгенько працювала, перелітаючи з квітки на квітку. Тим часом сонце ген-ген підбилося і щедро освітило гілку, де вперше побувала наша бджілка. Туди згодом і повернулася Юня. І що ж! У кожній квіточці уже був нектар. Дивно, чи не правда? Проте нічого незвичайного у цьому нема: турботлива Матінка-Природа і цього разу доклала своєї мудрості. Запах, полишений чужою бджілкою, тримався на суцвітті доти, поки квітки знову не почали виділяти солодку приманку. І як тільки з'явилася перша крапелька нектару, сторонній запах

тут же розвіявся. Суцвіття знову аж пашило запахом грушевого напою.

Юня облетіла ще багато-багато квіточок. Першокласнику й не полічити всіх тих відвідин. Працювала наша бджілка без передишки, щиро і продуктивно. Аж поки не відчула, що зобик цілком наповнився. У ньому був не нектар, а напій зовсім іншого гатунку. Висмоктуючи солодкий сік з квіток, Юне перепускала його через свої чудодійні залози, внаслідок чого запах груші зберігався, але смак зібраного був уже не той.

Повертаючись додому, Юня обрала найкоротший шлях — якраз по прямій лінії. Ніби застосувала найскладнішу електронну машину, за допомогою якої вмить вичислила напрямок того польоту. При цьому врахувала час, затрачений на добування корму, і відповідну зміну кута між вуликом і сонцем. Для бджоли байдуже — сонячний чи хмарний день. Вона точно визначає напрямок до небесного світила.

Юня підлетіла до вулика, вчасно збавила швидкість і обережно опустилася на прилітну дошку. Сторожі без зайвих церемоній пропустили її у вулик.

А ось з іншою бджілкою вийшла крута розмова. Уже при посадці їй, бідолашній, не пощастило. Бджілка кепсько розрахувала віддаль, боляче вдарилася об стінку вулика і впала догори черевцем на прилітну дошку. Вона безсило борсалася недалеко льотка, намагалася будь-що стати на лапки. Й не могла. Невсипущі сторожі помітили її, але допомагати не поспішали. На прилітну дошку одночасно опустилося декілька бджілок. Одна з них сіла прямо на потерпілу і мимоволі допомагала комасі стати на ноги.

Еге, тепер зрозуміло, чому сторожі байдуже спостерігали за її муками. Це була стара, цілком спрацьована й виснажена комаха. Всього їй довелося зазнати на короткому віку. Палючого сонця, буйного вітру, раптових злив, далеких відстаней... Траплялося не раз і під листком лопуха ночувати, і з бурхливих потоків вибиратись, і від хижого птаха втікати. Бджілка поступово розгубила волоски, вся почорніла, крилечка їй посіклись, сили почали зраджувати. Сьогодні вона вже не могла летіти за взятком. В її зобику не було ані краплиночки поживи. Тільки й всього, що посиділа на зів'ялій квіточці кульбаби. Але там навіть не пахло нектаром. Стара бджола вирішила повернутися до рідної хатки. Там досить корму. Підживиться як слід, набереться сили і тоді... Та ледве наблизилася до льотка, як невсипущі сторожі заступили їй дорогу.

— Назад, сестро.

— Та я тільки на часинку...

— Знаємо ту часинку. Невже забула, що ми пропускаємо тільки добувачів. Ти ж не тільки нічого не розстаралася, а й прагнеш задурно поживитись.

— Пропустіть, сестри, благаю вас.

— Лети за взятком.

У бджіл не заведено на пенсію старих та хворих проводити. Закон суворий, але що вдієш! Такий заповіт предків. Порушити його ніхто не має права. Відпрацювала своє, доклала свою частку до продовження роду — геть з вулика. Умирай і ти, сестро. Але там, на волі. Вулик — не місце для калік і безнадійно хворих. У ньому день і ніч вирує життя. А життя творять сильні і спритні.

Все це розуміла стара бджола. На своєму віку не раз бачила, як гинуть посестри-каліки. В молодості вона деякий час навіть сторожем була. То знає обов'язки вартівих. І все ж її не полишала надія. А може, цього разу сторожі змилюються, пропустять. Їй би тільки лизнути медку, підкритись...

Невпевнено, часто зупиняючись, вона пошкунтильгала до льотка. Та вартіві були невблаганні. Вони досить делікатно, але рішуче відтрутили непрацездатну бджілку на край прилітної дошки. Старенька не втрималася й звалилася на землю.

Невже ж отак одразу й загинути? Ні, вона ще побореться за право на життя. Тільки б піднятися в повітря. Тріпнула крильцями раз, удруге. Поповзла, поповзла нервово по травичці і знову тріпнула посіченими крилечками...

А тим часом за нею стежила велика Жаба-Ропуха. Коли стара бджола вже в котрий раз зробила спробу злетіти, Ропуха повільно виповзла з-під вулика і піднялася на передніх коротких ногах. Враз із роззявленої пащі, як стріла, блиснув язичок, і старої бджоли не стало.

— Тату! Жаба бджілку з'їла! — ледь не крізь сльози закричав хлопчик. — Глянь, яка вона бридка та страшена! Ось я її патином...

— Не руш, Андрійку! — і батько співчутливо погладив по голівці свого сина. — Звичайно, шкода бджілки, але що поробиш! Вона, видно, своє віджила. Скалічила або захворіла на якусь небезпечну пошесну хворобу. А ропуха, не гаючись, тільки обов'язки старанного санітара сповнила. Жаба-ропуха, сину, дуже корисне створіння. Скільки вона тих слимаків та інших небезпечних шкідників винищує! Людині не справитися з такою роботою. Одна біда: неприваблива на вигляд. Але чи винна вона в тому? Може, і хотіла б вродливою бути, та не годна. Такою вдалася. Отже, ще раз кажу: не

чіпай ропухи, заспокойся й прислухайся до голосу розуму... А тепер поглянемо, що наші бджілки поробляють.

Батько одяг на голову захисну сітку, відкрив вулик і радісно вигукнув:

— Андрійку! Та вони вже стільники білять...

— Де білять? Ану покажи.

— Ось тут, зверху рамок. Бачиш?

— Бачу, бачу. Справді, стільники по краях білі. А чому вони білять?

— Це означає, що бджоли віск виробляють. Коли нема де той віск подіти, вони перш за все стільники підремонтують. Молодий віск ніжний і, як бачиш, білий-білий.

Батько помовчав і запитав:

— Ну, і що ж тепер нам потрібно зробити?

— А я... Я не знаю,— зніяковів хлопчик.

— Не знаєш? Тож запам'ятай: треба негайно підставити рамку з штучною вощиною.

* * *

Зацвіли сади. Луки вкрилися різнобарвними квітами. Від рання до вечора трудяться бджілки — квітковий нектар і пилок збирають. Все більше та більше молодих бджілок стають польовими робітницями.

На цей час Юня вже була спеціалістом з чималим стажем. Ось і тепер принесла багату здобич та й шукає місця, де б то розвантажитись. Тут і з'явилася Весняна. Донедавна вона вигодовувала малечу, але останнім часом все частіше та частіше змушена виконувати обов'язки приймальниці взятку. Весняна спровадила Юню до порожньої комірки:

— Тут розвантажуйся, сестричко.

Юня спорожнила зобик, але не зовсім. Крапельку корму при собі залишила. На всяк випадок. А раптом щось непередбачене трапиться в дорозі. Бджілка повинна завжди мати недоторканий запас харчу.

Звільнившись від тягару, Юня попрямувала до льотка і знову полетіла за здобиччю. І треба ж так статися, що її помітила Щурка Золотиста, крилатий хижак, страшна ненажера. Клацнула дзьобом Щурка — і Юні не стало. Скільки за день переловить ота безсовісна пташка щирих трудіниць — ні порахувати, ні пером описати. У волі однієї підстреленої Щурки пасічники нарахували декілька сот ще не перетравлених бджілок.

Тим часом Весняна разом з іншими молодими бджілками зайнялися переробкою сировини. Вона наповнювала зобик незрілим, ще рідким медом і додавала до нього свої

ферменти. Це чудодійні речовини, яких нема у чистому вигляді в природі. Поряд з Весняною трудилося й багато інших молодих комах. Вони все переносили та переносили назрілий мед з чарунки у чарунку, виганяли вологу й додавали ферменти. Мед густішав, набирив своєрідного запаху і смаку. У найвищих чарунках мед уже був цілком зрілий. Бджоли негайно запечатали комірки восковими кришечками.

На переробці меду Весняна спожила корму далеко більше від польових бджіл, тому у неї під черевцем з'явилися тонюсінькі пластинки воску. Вони все збільшувалися, грубшали і вже заважали працювати.

— Е, треба від них звільнитися,— вирішила Весняна.— Сестрички, скажіть, де тепер наші будівничі працюють?

— А вони щойно перейшли на велику ділянку. Там, де порожнина з'явилася.

Бджоли ж дуже не люблять порожнечі. І коли пасічник підставив їм рамку з штучною вощиною, вони тут же оголосили аврал. Ото там їх і знайшла наша Весняна. Вона зняла задніми ніжками пластинку, розжувала її й передала будівничим готовий матеріал — грудочку м'якого воску. Майстри підхопили її — і почалася робота! Одні щільно уклали віск на штучній вошині, інші шліфували стінки новозбудованої комірки. Тим часом підсобні робітниці підтримували належну температуру — тридцять п'ять градусів за Цельсієм. Будівництво велося одночасно з обох боків стільника. І тут ощадність! Всі комірки-чарунки були шестикутними. Саме така конструкція найвигідніша: і міцно, і містко, і матеріалу найменше витрачалось.

Недовго Весняні довелося у вулику перебувати. Одного дня бджілка відчула, що здатна трудитись тільки на зборі нектару та пилку. Першими привітали її скромні квіточки ожини. Чого Весняна саме тут опинилась, важко пояснити. Адже маса бджіл осідала на жовтому лану чудового медоноса — ріпака. І тільки одиниці, мабуть, недосвідчені молоді бджілки, залетіли аж на узлісся.

Далі буде

УКРАЇНСЬКИЙ ПАСІЧНИК

№ 2 (червень) 1991 р.

Щомісячний науково-виробничий, інформаційний масовий галузевий орган Української Спілки Пасічників.

Заснований у травні 1991 року.

Головний редактор
Л. Л. Соколовський.

Редакційна колегія:

Л. І. Боднарчук — директор Українського науково-дослідного технологічного інституту бджільництва, кандидат біологічних наук, науковий консультант журналу «Український пасічник».

В. М. Болкот — пасічник-аматор.

С. Ф. Вербовецький — пасічник-аматор.

В. А. Гайдар — працівник Мукачівського радгоспу-бджолорозплідника, кандидат сільськогосподарських наук.

М. П. Дейнека — член тимчасової ради Української Спілки Пасічників, пасічник-аматор.

П. В. Запотічний — заступник головного редактора.

Я. Г. Сидоровський — директор ВО «Львів-бджолопром».

М. Д. Осташевський — голова тимчасової ради Української Спілки Пасічників.

В. П. Поліщук — завідуючий кафедрою технології виробництва бджолопродукції Академії наук сільського господарства України.

М. А. Рудковський — член тимчасової ради Української Спілки Пасічників, пасічник-аматор (м. Івано-Франківськ).

Б. В. Рудка — член Тернопільського міського товариства бджолярів-аматорів.

П. М. Сегін — начальник управління сільського господарства і продовольства Львівського облвиконкому.

О. Г. Довгалюк — голова ради Львівського обласного товариства бджолярів-аматорів.

Літературний редактор

О. Г. Царинюк.

Художній редактор

Я. О. Лозинська.

«Український пчеловод» (на українском языке).
Ежемесячный журнал Украинского Союза Пчеловодов.
Издаётся с мая 1991 года. № 1. Май, 1991 г., г. Львов.

Здано до набору 23.05.91. Підписано до друку 27.06.91. Формат 70×100¹/₁₆. Друк офсетний. Папір друкарський № 2. Умовн. друк. арк. 2,6. Умовн. кр.-відб. 3,05. Обл. видавн. арк. 3,72. Тираж 25 000 прим. Замовлення 838-1. Ціна 2 крб. 80 к.

Адреса редакції:

ГСП 290601, Львів, 700-річчя Львова, 63, к. 211.

Розрахунковий рахунок редакції:
60906 МФО 325644, код 290002. Дирекції АК АПБ
«Україна» Львівська область, м. Львів.

Львівська книжкова фабрика «Атлас».
290005, Львів, Зелена, 20.

З М І С Т

М. Осташевський. Труднощі ще не позаду	1/33
В. Тивін, М. Рудковський. Добрі господарі.	3/34
В. Різниченко. Як погубила пасіка Прокоповича.	6/38
В. Гайдар. Бджоли розплідників України	9/41
В. Герула, Г. Делявський, В. Шинкарук, Б. Руть, Я. Баціц, Я. Артех, І. Кохнач, Г. Делявський. Досліди і спостереження.	13/45
Я. Сидоровський. Бджільництво на Львівщині.	18/50
І. Андрійчук. Мало хто знає...	19/51
М. Субота, В. Ясній, Г. Климишин. Хвороби і шкідники.	20/52
В. Поліщук. Запрошуємо до навчання.	25/57
В. Болкот. Радимо початківцям.	26/58
Й. Пилипчук. Пропонує «Горицвіт».	27/59
І. Білозір, П. Запотічний. Завдання «УП» захищати бджіл і пасічників.	28/60
П. Захаренко. Заповіт предків.	30/62

2 крб. 80 к.

ISSN 0869—2378. Український пестичник. 1991. № 2. 1—32 (33—64).

